

KERESZTÉNY KIS KÖNYVTÁR

MÜLLER LAJOS S. J.

A NYOLCADIK PARANCS

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

A
NYOLCADIK PARANCS

IRTA

MÜLLER LAJOS S. J.

SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1925.

Nihil obstat.

P. Ludovicus Tomcsányi S. J.
censor dioecesanus.

Nr. 739.

Imprimatur.

Strigonii, die 7. Martii, 1925.

Julius Machovich
vicarius generalis.

169/1925. Imprimi potest. Adalbertus Csávossy S. J. praep.
prov. Hung.

Kiadja a Szent-István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest.
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Bevezetés	5
I. Az igazmondásról.	
<i>Az igazmondásról általában</i>	9
Néhány példa	11
Az igazmondás öt parancsa	13
II. Vétkek az igazmondás ellen.	
<i>A hazugság</i>	14
Különféle formái	15
A szokásos föllentők	15
A nagyítók és hamis beállítók	16
Az általánosítók	16
A hízeltők	16
A képmutatók	18
Hazudni sohasem szabad	19
Mekkora bűn?	22
Isten és ember gyűlöli	24
Orvosság a hazugság ellen	25
III. Észbeli fenntartás.	
Nem tisztán észbeli fenntartás	27
Tisztán észbeli fenntartás	30
Kétértelmű és kitérő válaszok	30
IV. A becsület védelme.	
<i>A becsületről általában</i>	32
A modern «becsület»	32
Az igazi becsület	34
Kinek van joga becsületre	36
<i>A becsületet illető kötelességeink</i>	38
Törekedjünk a becsületre	38
Túlzások	39
Védelmezzük becsületünket	41
V. A becsület megsértése.	
A vakmerő ítélet	44
A vakmerő gyanakvás	46
A féltékenységek	47

	Oldal
A vakmerő kételkedés	48
A gyalázás... ..	50
A bűn súlya... ..	51
A gyalázat jóvátevése	53

VI. A jóhírnév megsértése.

A megszólás és rágalom	55
A megszólás és rágalom formái	57
A pletyka, hírhordás	57
A besugók... ..	58
Névtelen (anonym) levelek	59
Zugolódás	59
A megszólás és rágalom gonoszsága	60
Orvosság a nyelvbűnök ellen	66
Mit tegyünk, ha minket megszólítak, rágalmaztak	68
A megszólás és rágalom súlya	71
Gyakorlati esetek... ..	72
Megjegyzések (Hogyan kell meggyónni?)... ..	75
A bűnök megengedett feltárása	76
A rejtett bűnök feltárása	76
Nyilvános bűnökről való beszéd	78
Az újságírásról... ..	78
A történetírásról... ..	79
A megszólás és rágalom meghallgatása	80
Védjük meg mások becsületét... ..	83

VII. A hírnéven ejtett kár jóvátétele.

Szoros kötelesség	85
A jóvátétel módja	88
Mentőokok... ..	90

VIII. A titoktartás kötelme.

A természetes, megígért s reánk bízott titok ...	91
A levéltitok	95

Források.

- Bougaud:* Kereszténység és korunk. I.
Cathrein: Moralphilosophie. II.
Jehlicska: Erkölcsi és társadalmi jólét.
Melcher—Kiss: Hitelemző beszédek. II.
Noldin: Summa Theologiae Moralis. (De praeceptis.)
Nagy A.: Hitelemzés példákban.
Spirago: Beispielsammlung.
Spirago: Katholikus katekizmus felnőttek számára.

BEVEZETÉS.

Ha az ember *Rómából* *Nápoly* felé utazik, már messziről magára vonja figyelmét a kúp-alakú hegy, melynek csücsába, mintha állandóan hosszan elnyúló felhő kapaszkodnék. A füstölgő *Vezúv* ez a szépséges nápolyi öböl partján, kéménye annak az óriási kohónak, melyet a föld gyomra rejteget s amely nem ritkán éjente pompás ingyen tűzijátékkal mulattatja a hálás közönséget. Kétezer évvel ezelőtt már teljesen kialudtnak látszott s tövében pompás, népes városok, mint Herculaneum és Pompei virultak s éltek világukat, mintha mogorva szomszédjuk, az öreg *Vezúv* már teljesen megbékült volna s nem kellene többé tőle tartani. K. u. 79. augusztus 24-én azonban egyszerre csak váratlanul felébredt a rettentő erejű szendergő, régtől fogva felgyülemlett haragja hangos morajjal kitört s hamu- és lávasírba temette a hosszú türelmét kihasználó, egészen a torkáig tolakodó nyüzgő életet.

Talán nem esünk nagyon messze az igazságtól, ha a föld gyomrát az emberi szívvel hasonlítjuk össze, mely az áteredő bűn óta a szenvedélyeknek valóságos kohója lett. Maga az *Üdvözlő* is így festi azt. „*Belülről, úgymond, az em-*

ber szívéből származnak a gonosz gondolatok, házasságtörések, paráznaságok, gyilkosságok, lopások, fősvénység, latorság, álnokság, szemtelenség, gonosz szem, káromlás, kevélység, bolondság.“ (Márk 7. 21.) És ime mindeme pusztulással s halállal fenyegető lávatengernek a torka, krátere a száj, a nyelv. Maga a Szentlélek állítja ezt a meglepő összefüggést a nyelv s az egész erkölcsi életünk között.

„Aki szavában nem hibáz, úgymond az apostol, az tökéletes férfi, az fékentartja egész testét is. Ime a lovak szájába zabolát vetünk, hogy nekünk engedelmeskedjenek és egész testüket vezettjük. Ime a hajók is, bár nagyok és erős szelektől hajtathatnak, egy kis kormány által oda irányoztatnak, ahova a kormányos igazgatása akarja. Úgy a nyelv is kicsiny tag ugyan, de nagy dolgokat visz végbe. Ime egy csekély tűz, mely nagy erdőt gyújt fel. A nyelv is tűz, a gonoszságnak egész világa: a nyelv oly valami tagjaink között, mely az egész testet megfertőzteti és a gehennától gerjesztetvén életünk egész körét felgyulasztja. Mert minden vadak és madarak, csúszó-mászók és egyébfélék természet megsezelidíthető, meg is sezelidített az emberi természet által: de a nyelvet senki sem sezelidítheti meg az emberek közül, nyugtalan gonosz az, telve halálos méreggel. Azzal áldjuk az Istent s az Atyát s azzal átkozzuk az embereket, kik az Isten hasonlatosságára teremtetek. Ugyanazon szájából származik az áldás és átok,

Nem kellene ennek így lenni, atyámfiai! (Jakab 3. 2—10.)

Isten, aki parancsol a tengernek: „*Eddig jöjj és tovább ne menj és itt törd meg feldagadt hullámaidat*“ (Job. 38. 11.), a szív lávatengere elé is gátat emelt, midőn Sina ormáról megrázó ünnepélyességgel kihirdette:

„VIII. Ne szólj felebarátod ellen hamis tanuságot“.

Sőt mi több, ez isteni parancs által az emberi nyelvben az apostol tanúsága szerint *édesvízű forrást* nyitott az Úr (V. ö. Jak. 3. 11.), az igazmondás aranyos, kristálytisztá forrását, mely hasonlóan ahhoz, mely a paradicsomban bugyogott el, hivatva van a társadalmat üde, szép virágos kertté varázsolni. (V. ö. Gen. 2. 6.)

A nyolcadik parancs ugyan külső formája szerint csupán a bíróság előtti igazmondást szorgalmazza, de érvénye s kötelező ereje ennél jóval tágabbra terjed.

Hangsúlyozza, hogy az emberben meglegyen a teljes összhang a külső és a belső között, szóval a rend s szépség, mely az isteni Alkotó és Törvényhozó egyik legjellemzőbb tulajdonsága.

Parancsolja tehát, hogy szóval, jellel, magatartásunkkal csak igazat mondjunk s ha valamit ígérünk, tartsuk meg szavunkat. Legyünk aztán felebarátainknak őszinte jóakarói s ne szóljunk, főleg hátuk mögött róluk olyat, amivel becsületükben megkárosítjuk őket.

Ne tegyük ezt főleg a bíróság előtt, ahol a hamis tanuskodás rendesen sokkal súlyosabb s veszélyesebb következményekkel jár. Főkép nyelvünket illető kötelességeinkről és az e tekintetben elkövethető hibákról lévén szó, beszélünk röviden a titoktartásról is.

Ezekben megadtuk anyagát e könyvnek, amely a Tízparancsról írt sorozatot van hivatva betetőzni.

Áldja meg szerény munkánkat az örök Ige, aki a prófétai ajkak által már előre hirdeti magáról:

„Én vagyok, ki igazságot szólok és oltalmul kelek a megszabadításra.“ (Iz. 63. 1.)

I.

AZ IGAZMONDÁSRÓL.

Az igazmondásról általában.

Az igazmondás azoknak az erényeknek egyike, amely az *általános* elismerést méltán kiérdemli, sőt mondhatnók, kierőszakolja maga számára. Még a megrögzött farizeus is tisztelettel adózik neki. „*Mester, tudjuk, hogy igazmondó vagy és az Isten útját igazságban tanítod, mondd meg tehát, mit állítasz...*” (V. ö. Máté 22. 17.) Így beszélt az aljas kétszínűség, midőn a megtestesült örök isteni Igazsággal állott szemben.

Végső oka ennek a lenyűgöző, hódító erőnek, mely az igazmondásban rejlik, maga *Isten*, aki, miként a legfőbb valóság, épúgy a végtelen igazság is, akinek minden műve „*irgalom és igazság*”. (Zsolt 24. 10.) Épen azért minden hamis s csalfa lényegébe ütközik s gyűlöletét vonja magára. „*A gonosz utat és a kétnyelvű száját utálok*” — úgymond az Úr. (Példab. 8. 13.)

Valóban, csakis akkor vagyunk méltók Te-remtönkhöz és az ő hű képmásai, ha a külsőnk s belsőnk közötti összhangot minden erőnkbeli s bármely áldozat árán is fenntartani igyek-

szünk s óvakodunk mindattól, ami ezt szóban vagy jelben megzavarja. Ösztönszerűleg erre érzi magát indíttatva minden ember, ha még romlatlan s a helytelen nevelés és bűn jellemét meg nem hamisította. Alaptalanul állítja *Ihering*, hogy a gyermek minden elfogultság nélkül hazudik. Ellenkezőleg azt tapasztaljuk, hogy a gyermek elpirul s zavarba jön, midőn színlelt vagy hazudott s lelkiismerete hatalmasan tiltakozó s elítélő szavát észleli magában. Mi más ez, mint a természettörvény megnyilatkozása.

Az igazmondást s minden megtévesztési szándékból eredő színlelés kerülését feltétlenül megköveteli továbbá az Istentől tervezett *társadalmi rend*.

Ha nincs igazmondás, nincs őszinteség, a társadalmi élet, mely mégis csak a kölcsönös bizalomra épül fel, egyszerűen lehetetlenné válik. Mi lenne akkor, ha minden pénzt, mielőtt nyugodt lelkiismerettel kiadjuk, előbb gondosan meg kellene vizsgálnunk, vajjon nem hamisított-e.

Ily tarthatatlanná válnék helyzetünk, ha a sok hazugság folytán embertársainknak már általában nem lehetne hinnünk.

Végül az igazmondásra kötelez minden egyes felebarátunk iránt tartozó *szeretet és igazságosság is*.

Az emberi szellemnek legkiválóbb java az értelem; az értelemnek pedig az igazság.

Eszünk eped az igazság után, igényli s követeli azt. Arra ugyan lehet jó okunk, hogy bár-

kivel ne közöljünk minden igazságot, de az, hogy értelmét félrevezessük s hamissággal tápláljuk, soha, semmi körülmények között sem igazolható. Ez merénylet a világosság s egyben az ellen, ki bennünk a világosságot kigyújtotta.

Belátták ezt már szinte ösztönszerűleg a régi pogányok is s azért különös nagyrabecsüléssel voltak eltelve az igazmondás iránt. Egyik egyiptomi múmia a következő felírást viseli: „Elmentem a világból, ahol mindennap igazságot beszéltem, melyet *Isten* szeret“. *Xenocrates* pedig olyannyira az igazmondó hírében állott, hogy honfitársai, az athéniek, sohasem vettek ki esküt tőle. Mennyivel inkább kötelező reánk, keresztényekre nézve az igazmondás, akiktől *Mesterünk* a becsületesség oly magas fokát követeli, hogy egyszerű kijelentéseinket színigazságnak vehesse mindenki: „*Legyen pedig a ti beszédeitek: úgy, úgy, nem, nem; ami ezeken túl legyen, a gonosztól legyen*“ (Máté 5. 37.)

Néhány példa.

És a kereszténység tényleg az igazmondásnak legszebb, leghősiesebb példáit tudja felmutatni.

Antimus, *Nikodémia* püspöke *Maximian* császár katonáit, kik az ő elfogatására voltak kiküldve, barátságosan megvendégeli, anélkül, hogy ezek nagylelkű házigazdájukra reáismertek volna. A lakoma alatt bizalomra melegedve meg is kérdik tőle, hogyan keríthetnék kézzre *Antimus* püspököt. A szent férfiú erre nyíltan és őszintén bemutatkozik s a katonák legnagyobb ámulatára elárulja, hogy ő az, akit keresnek. *Maximian* vitézei ezt csupa hálából nem akarják tudomásul venni s meg-

egyeznek maguk között, hogy letagadják a püspökkel való találkozásukat. *Antimus* azonban ebbe bele nem egyezett. Velük tartott a császár színe elé s inkább nézett a vértanúság szemébe, semhogy az igazmondás ellen vétsen vagy véteni engedjen. (+ 302.)

Mikor pedig a 90 éves *Kardias* elfogatására küldött ki a zsarnokhatalom pribékeket, a tízéves unoka elhazudja, hogy nagyatyja otthon van. „Elment — úgymond —, hogy a keresztények *Istenét* imádja.“ Az aggastyán megtudva a dolgot, nagy szomorúsággal dorgálja meg a gyermeket. „Tudd meg — szólt hozzá —, hogy aki az igazságot megtagadja, Istent tagadja meg.“ Kiment tehát a piacra, hogy felismerjék s elfogják s a vértanúság bábérját tűzzék homlokára. Sírjára ezt vésték a keresztények: „Férfiú nyugszik itt, ki soha rosszat vagy hamis szót nem szólt. *Kardias* volt a neve“.

Ily óriás pálmák tövében méltassunk figyelemre néhány szerény virágszálat is. Ha a gyermeki lélek virágkelyhében az igazmondás harmatgyöngye az isteni igazságot tükrözi vissza, ó, mily szépek az ily kis virágok.

A kis *Washington György* az Egyesült-Államok későbbi hírneves elnöke, ajándékba kapott kis baltáját meggondolatlanul, gyermekésszel édesatyjának egyik féltékenyen őrzött, ápolt cseresznyefáján próbálta ki. Midőn pedig a feldühödött apa fenyegetődzve keresi a tettest, előáll a gyermek: „Apám, én nem tudok hazudni. Én tettem“. Az apa erre keblére öleli a gyermeket: „Fiam — szólt —, a te igazmondásod drágább előttem ezer cseresznyefánál“.

Mária Antoinette, *Mária Terézia* császár- és királynő leánya gyermekkorában nem volt nagy művész a szépírástan. Egyik, édesanyjához írt levelében azonban feltűnő haladás mutatkozott. Az eddig dülöngő sorok ki egyenesedtek. akárcsak a fegyelmezett katonák harcvonala. Már meg akarja dicsérni gyermekét az édes-

anya, midőn ez őszintén bevallja, hogy a dicsőség volta-
képen a nevelőnőt illeti meg, aki a betűket előbb ceru-
zával megírta.

Copee Ferenc kiváló francia költőt (született *Páris-
ban* 1842 január 26-án) közepes sorsú szülői nagy gond-
dal nevelték, főkép pontos engedelmességre s nyilt-
szívúségre szoktatták. A fiú egy alkalommal hazulról el-
csent pénzen sült gesztenyét vásárolt. Amint este levet-
kezik, a zsebéből előguruló néhány gesztenye árulója
lett. „Honnan e gesztenyék?” — kérdi az édesanya. —
„Vettem.“ „És ki adla rá a pénzt?” — *Ferenc* elpirul
s egy ideig némán áll. Aztán megragadja anyja kezét:
„Anyám, ma reggel vettem el a pénzt az asztalról“. „Ezt
nem tetted jól — felel megindulva az édesanya —, de
mivel nyíltan bevallottad, elengedem a büntetést. Az
őszinteség kedvesebb előttem a világ minden kincsénél.“

Az igazmondás öt parancsa.

Szülők, nevelők ! Irjátok azért a még rom-
latlan gyermekszív tábláira az igazmondás öt
parancsát, irjátok főleg tulajdon példátok által:

I. Szeressük az igazságot szóban és tettben.

II. Óvakodjunk bármit szólni, tenni, ami
belső ítéletünkkel ellenkezik.

III. Fejezzük ki nyíltan gondolatunkat, ha
arra kellő ok s megfelelő alkalom kínálkozik.

IV. Kutassuk az igazságot, mielőtt valamit
állítunk vagy tagadunk.

V. Tartsuk meg, amit ígértünk.

II.

VÉTKEK AZ IGAZMONDÁS ELLEN.

A hazugság.

Mindaz, ami csak az igazmondást szóban vagy jelben *szándékosan* megsérti, a hazugság neve alatt foglalható egybe.

Mióta a „hazugság atyja“ a sátán ezzel az ő sajátos bűnével az egész világot nyomorba döntötte, alig van szennyfolt, mely az emberiség arcát oly sűrűn ellepné s annyira elrútítaná, mint a hazugság. Oly annyira általános ez a vétek, hogy az apostol a zsoltárossal egybehangzóan minden embert hazugnak nevez. (Rom. 3. 4., Zsolt. 115. 11.)

A gyermek, miután a természet első ellenkezését legyőzte s átesett az első piruláson, nyakrafőre hazudik, ahogy éppen kicsinyes érdekei megkívánják. *Szent Ágoston* bevallja magáról, hogy csupa játékszenvedélyből számtalanszor hazudott szüleinek. *III. Napoleonnak* anyja pedig azt állítja fiáról, hogy még akkor is hazudik, mikor hallgat. Mennyit hazudnak össze a kofák, kereskedők, a cigányok, a harctérről hazakerült modern *Háry Jánosok*, a vadászok, a politikusok s diplomaták, akiknek úgy látszik csak arra használ a nyelvük, hogy vele elleplezzék gondolataikat. *Abraham a S. Clara* szerint annyit hazudnak az emberek, hogyha minden

egyes hamis kijelentésük egy-egy téglá volna, hamarosan fel lehetne építeni velük az égig érő bábeli tornyot. „Ha valami helytelen a torkunkra kerül, mond *Hufeland*, a világhírű berlini doktor, köhögnünk kell; de ha minden helytelen miatt, ami torkunkból előkerül szintén köhögnünk kellene, bezzeg se vége, se hossza nem volna e világon a köhögésnek.“

Különféle formái.

Miként a lopásnak, úgy a hazugságnak is megvannak a maga specialistái. Elsorolunk belőlük néhányat.

1. *A szokásos föllentők.* A legtöbb ember, ha valamelyes szükség, haszon, udvariasság, gyengédség vagy akár a tréfa úgy kívánja nagyon hamar s könnyen feljogosítva érzi magát egy kis hazugságra.

Itt azonban meg kell jegyeznünk, ha valaki maga sem véli, hogy szavai hitelre találnak, voltaképen nem hazudott. Nem hazudik az, aki másnak azt mondja: „Alázatos szolgálja!“ jólehet esze ágában sincs ezt komolyan venni. Sőt a kereskedő sem hazudik, aki nagy garral állítja, hogy portékáját olcsóbban adja, mint amennyiért jómagá beszerezte.

Aquinói szent Tamás ugyan elhitte tréfálkozó társainak, hogy ott künn az utcán az ökrök repülnek, „mert — úgymond — inkább elhiszem, hogy az ökrök repülnek, mint azt, hogy a keresztény hazudjék“, de ebből nem következik, hogy társai tényleg vétettek a VIII. parancs

ellen. Ily esetekben inkább csak a szent naivságot kell tisztelettel bámulnunk, a *szent Tamás* által adott bölcs feleletet pedig mindenesetre jól megszívlelnünk.

2. A *nagyítók s hamis beállítók* a dolgokat s eseményeket a saját érdekük s pártállásuk szerint színezik s állítják a közönség elé. Az újságírók, főleg a háború alatt e tekintetben szinte utólérhetetlen rekordot értek el.

3. Az *általánosítók* azt az elvet vallják s akarják mások lelkében is meghonosítani, hogy „egyből ítélj meg valamennyit“. Főleg az Egyház szolgálival szemben mindennapos ez az igazságtalan eljárás. Ha valaki savanyú almába harapott, vajjon joggal tart-e minden almát savanyúnak? „Az angyalok között is akadt rossz, mondja *Shakespeare*, vajjon azért a többiek kevésbé ragyognak?“

4. A *hizelgőket* is voltaképen a hazugok közé számíthatjuk.

Már *Theophrastus* az ókorban hüen jellemzi őket. Mikor a hizelgő — úgymond — nagy úrral sétálni megy, mindjárt a találkozásnál csodálkozik, hogy az minő jó sztnben van, mily fiatalos a lépése, mennyire nem öregszik. Ruhájáról nagy gonddal lefújja a porszemecskét, miközben elmondja: „Mindenki téged néz, Multkor is itt dicsértek, ott magasztaltak“. Az Úr minden rossz élcére harsányan felkacag és tapsol. Gyermekeinek cukorkát hoz s okosságukat agyondicséri, bármily csunya s ostobák is azok. Az asztalnál dicsőítő himnuszokat zeng az egyes ételekre. Mikor az úr szólásra nyitja ajkát, püsszeg, hogy az egész társaság némuljon el s odahallgasson.

A francia akadémia csupa hízélgésből a király iránt a következő pályatételt tűzte ki: „XIV. Lajos sok erénye közül, melyik a legkiválóbb“. Ezt már a fejedelem is megsokalta s leintette a tételt.

A *túlságos udvariasság* is csupa hízélgés s így csupa hazugság.

Nagy Frigyes egyszer szobrot ajándékozott *Voltaire*-nak ezzel a felírással „A halhatatlan férfúinak“; mire *Voltaire* felelé: „Felséged a saját birodalmából (a halhatatlanságból) hasít ki nekem egy kis birtokot“. Ámde ez a kölcsönös bókolás nem volt egyéb merő hazugságnál; ez a két férfú gyűlölte s utálta egymást. Míg *Voltaire* a legnagyobb elismerés hangján bírálja a fejedelmi költő verseit, háta mögött így nyilatkozik róla: „Ez a *Frigyes* mindig hozzám küldi szennyését, hogy kimossam“. Viszont a fejedelem így jellemzi az ő „legjobb barátját“: „Siratni való dolog, hogy ebben a gézengúz lélekben ily pompás tehetség lakik“. Bezzeg *Boileau* sokkal jellemesebb s nyiltabb bírálója volt a fejedelmi kontárnak: „Felségednek semmi sem lehetetlen, írja a hiú uralkodónak; Felséged rossz verseket akart írni s ime az is sikerült“.

A hízélgő hasonlít a vámpirhoz, mely szárnyaival finoman legyezgeti áldozatát, hogy annál biztosabban kiszívhasa véré.

Utasítsunk azért vissza minden hízélgédést! Ne utánozzuk ezt a francia minisztert, aki így szólt egyik párthívéhez: „Tudom, hogy hízélgész te parazita, de folytasd csak, mert jól esik!“

Mennyivel bölcsebb volt *Kozroes* király már az ókorban. Gyémántgyűrűket ígért azoknak, kik neki s felőle megmondják az igazságot. Udvaroncai nyakrafőre dícsérték s az egekig magasztalták. A bölcs *Elaim* azonban

hallgatott. A király unszolására végre így nyilatkozik: „Fejedelem! a hízelt pénzt meg lehet venni, de nem az igazságot“. „És mi az az igazság?“ „Király vagy, hangzott a bölcs válasz, de mint ember por és hamu, akit *Isten* csak azért alkotott, mert azt akarta, hogy az embereknek használj.“ *Kozroes* erre a gyémántos gyűrűket kiosztotta hízeltőinek, *Elaimnak* azonban mitsem adott. Másnap aztán megkérdi az udvaroncokat, hogyan vannak megelégedve az ajándékkal. „Fejedelem — szólnak ezek egyhangúan —, a gyűrű ugyan kedvesebb nekünk az életünkönél, de be kell vallanunk, hogy a kereskedő, akitől vetted azokat, megcsalt téged; az ékkő egytől-egyig hamis.“ A fejedelem erre mosollyal feleli: „Tudtam én jól, mit adok nektek. Hamis dícséretért hamis gyémánttal fizettem“. *Elaimot* azonban állandó barátságával tüntette ki.

5. A *képmutatók* a hazugoknak legundorítóbb s legveszedelmesebb fajzata. Ezek az erény, a vallásosság, a szentség külszínét használják belső romlottságuk leplezésére s embertársaik megtévesztésére. Olyanok, mint a hólepte szemétdombok. Kívül ragyogó fehérség, belül csupa szenny és rothadás. Az Üdvözítő földi életében sok képmutatóval találkozott. Ilyen volt *Heródes* király, ki a három keleti Bölcs előtt oly ügyesen játsza a buzgó *Krisztus*-keresőt, ilyen volt *Judás*, ki csók és ölelés között döfte szívébe az árulás törét; de főképp ilyenek voltak a *farizeusok*, akiknek álszenteskedése gyakran felháborítja még a legszelídebb isteni *Mestert* is. „*Jaj nektek, úgymond, képmutató írástudók és farizeusok! mert hasonlók vagytok a megfehéritett sírokhoz, melyek kívül ékeseknek látszanak az emberek előtt, belül pedig telve vannak*

hottak csontjaival és minden undoksággal.“
(Máté 23. 27.)

És a farizeusok nem hálnak ki soha. Minden képmutató örökli jellemüket, lelkületüket, sőt nevüket is. Ma is „felmennek a templomba imádkozni“, sőt felhatolnak az oltár lépcsőire, mindenütt keresik Krisztust, akinek pedig náluk nincs nagyobb ellensége.

Hazudni sohasem szabad.

Hogy ártó szándékkal hazudni sohasem szabad, ez sokkal világosabb, minthogy valaki józan ésszel tagadni merné. Vannak azonban oly hazugságok is, melyektől az ártó szándék teljesen távol áll, sőt bizonyos jószándék szülöttei. Számtalanok hazudnak, hogy magukon vagy másokon segítsenek, tréfás jókedvükben másokat szórakoztassanak. Vajjon az effajta hazugságok is a természettörvénybe ütköznek-e s így minden körülmény között tilosak? A felelet e kérdésre nem oly egyszerű, mint első tekintetre látszik.

A régi klasszikus világ bölcseit is két táborra osztotta. *Pythagoras, Pindaros, Aristoteles* tisztán átlátták, hogy minden hazugság tilos és elvetendő. Érveik körülbelül ugyanazok, mint amelyeket mi is előbb az igazmondás érdekében felsoroltunk. Ellenben *Plato* menthetőnek s igazolhatónak véli a hazugságot, de csak akkor, ha azzal ártunk az ellenségnek, jóbarátunkat meg-

segítségük és ha az az uralkodás szempontjából nélkülözhetetlen. Azonban a nagy világbölcse is sejteti, hogy ezek csak kivételek, melyek nem tudják a hazugságban rejlő természetes rútságot felejtetni s aligha tetszenek Istennek, annak a szóban s tetteben igaz Lénynek, aki a hazugságot gyűlöli.

Sőt még az első keresztény századokban sem nemult el a vita, vajjon feltétlenül s minden esetben tilos-e hazudni. *Szent Ágoston* lángelméje volt alkalmas és hivatott ebbe a szerinte is „nehéz s túlságosan tekervényes kérdésbe” fényt lövelni. Az ő tekintélye és érvei megszilárdították a katolikus közvéleményt, mely azóta minden hazugságot feltétlenül elítél. E tan mellett emeli fel szavát a *Szentírás* is:

„*Ne akarj semmi hazugsággal hazudni, mert annak gyakorlása nem jó.*” (Jézus S. f. 7, 14.) Ugyanígy tanítja az Apostol is: „*Annak okáért elhagyván a hazugságot, ki-ki szóljon igazat felebarátjával.*” (Ef. 4. 25.)

Csak a protestantizmussal kezd megint az igazmondás ege beborulni. *Gotius Hugó* csak azt nevezi már hazugságnak, „ami felebarátaink jogát sérti”.

Maga *Luther* egyik 1540 július 17-én tartott értekezleten a hesszeni fejedelem előtt a többnejűség ügyét védve így nyilatkozik: „Hazudni szükségből, haszonból vagy azért, hogy segítsünk, nem volna vétek Isten ellen”. A fejedelem azonban ugyancsak kitanítja nyomban az új

vallás prófétáját: „Hazudni rossz dolgot jelent, azért nem is tanított arra egyetlen apostol egyetlen keresztényt sem, sőt maga *Krisztus* a legnyomatékosabban eltiltotta azt s azt parancsolja, hogy az igennél és a nemnél maradjunk“. (A porosz állami oklevéltár publikációi 1880., V. kötet.)

Midőn a protestantizmus a tekintély elvét megtagadta, ezzel az erkölcsi bomlás csiréit is széltében-hosszában elvetette. Leggyászosabban sínyli ezt az igazmondás ügye. A tévmentes *Egyház* kebléről, emléiről leszakított bölcselet hazudozik azóta nyakló nélkül, szemérmetlenül. *Voltaire* így ír 1736 október 21-én barátjához, *Thiriothoz*: „A hazugság csak akkor bűn, ha rosszat okoz, ellenben nagyon nagy erény, ha jót eszközöl. Legyen tehát ön erényesebb ezentúl, mint volt valaha. Hazudjunk, mint az ördög, ne félénken, ne helyel-közzel, hanem szívből és mindig. Hazudjatok, barátaim, hazudjatok“.

Kant, a protestáns filozófia atyamestere, elvben ugyan fennen védi az igazmondást, de tanítételeivel millióknak gondolkodásmódját hamisította meg s a legvégzetesebb hazugság lejtőjére terelte. A sokak közül csak a hírneves protestáns *Paulsen* (+ 1908 aug. 14.) említjük. Ez az újabb időkben annyira ünnepelt berlini tanár minden aggály nélkül megengedhetőnek véli, hogy az ember másként gondolkozzék s másként beszéljen, ha azt a „pedagógiai célok“ megkívánják. A lelkész — szerinte —, aki hité-

ben hajótörést szenvedett, mindazonáltal a pogány előtt játszhatja a hívőt, sőt így is kell tennie, ha annak a népnek ez javára válik; a hitetlenek, tudósok előtt viszont beszéljen azok nyelven. (System der Ethik. 570. lap.) Ezekből megértjük, miként lehet protestáns lelkész egyúttal „szabadgondolkozó“ vagy szabadkőműves is. Egyszerűen alkalmazkodik azokhoz, kikkel érdekei összeköttetésbe hozzák. Az ilyen minden meggyőződést nélkülöző komédiások felett mennyire kimagaslik a katolikus *Egyház* a maga sértetlen hit- és erkölcsstanával s emberi tekintetet nem ismerő igazmondásával; az az *Egyház*, melyet *szent Pál* „az igazság oszlopának s erősségének“ nevez. (1. Tim. 3. 15.) Ezzel is elárulja, hogy kormányrúdját az „*Igazság Lelke*“ vezeti.

Mekkora bűn?

A hazugság tehát bűn. Minthogy pedig a belső, természetében rejlő visszasság s rendetlenség teszi vétekké, azért *soha, semmi körülmények között* sem válhatik jóvá, megengedhetővé.

Másrészt azonban el kell ismernünk, hogy a hazugságban megnyilvánuló gonoszság *egymagában véve* sohasem akkora, hogy a lelket *Istentől*, az ő végcéljától teljesen elfordítaná s így az örök üdvösség elvesztését okozná. Más szóval a hazugság magában véve, természeténél fogva mindig csak *bocsánatos bűn*.

De elvégre felvilágosodott keresztény léleknek elég azt tudnia, hogy valami *bűn*, ha bocsánatos is az, hogy attól inkább borzadjon s meneküljön, mint bármely más rossztól a világon. Hiszen minden bűn a legjobb, legnagyobb, legszentebb *Isten* sérelme s következményei is sokkal elrettentőbbek, mint bármely szerencsétlenség, mely az embert e mulandó életben érheti.

Azért is, ha magunknak *egy* hazugság által a világ összes kincsét megszerezhetnők, magunkat vagy szeretteinket börtöntől vagy kínos haláltól megmenthetnők, nem volna szabad azt elkövetnünk. Sőt feltéve azt a (lehetetlen) esetet, hogy *egy* hazugsággal a világ összes bűnösét megtéríthetnők, a tisztító tűz s pokol lángjait kiolthatnók, hazudnunk mégsem volna szabad. A cél ugyanis a rossz eszközt nem szentesíti.

Minden szent így gondolkozott, minden hitből élő katolikus embernek ez a szent meggyőződése.

Örökre emlékezetes, klasszikus példát adott erre *Mayer Péter*, a tiroli szabadsághős. Fegyverrel kezében fogták el a franciák Mayert, a *schwabsi* vendéglőst, a vitéz honvédő sereg kapitányát, miután a békét *Ferenc* császárral már megkötötték. Megmenthette volna életét, ha azt vallja, hogy a fegyverletételt elrendelő császári rendeletről nem tudott. Magának a francia generálisnak felesége közbenjárt érte; bírái szinte szájába adták a mentő ígéket; övéi könyörögnek, rimázkodnak előtte. Ámde *Mayer Péter*, ki a császári parancsról értesült, jóllehet csak álhírnök tartotta azt, hamis vallomásra nem volt rábírható. „Életemet, úgymond, hazugsággal nem akarom megmenteni.” 1810-ben február 20-án Bo-

zenben (*Gries*) végezték ki a szabadságnak s igazmondásnak ezt a vértanuját, ugyanazon napon s órában melyben *Hofer András* áldozta életét a hazáért *Mantuában*.

Jegyzet: Ha a hazugsággal felebarátunknak erkölcsi vagy anyagi kárt okozunk, másnak, nevezetesen *Istennek* jogait megsértjük, ahogy azt a hittagadó teszi, bűnünk kétségtől halálos lehet. Ámde az ily véteknél halálhozó mérge, gonoszsága nem maga a hazugság, hanem a vele kapcsolatos kártétel, jogsérelem. Ilyen értelemben mondja az *Írás* is: „*Amely száj hazudik, megölti a lelkét*”. (Bölcs 1. 11.) Továbbá halálosnak mondható a hazugság azért is, mert ha szokásossá válik, a lelket igen könnyen oly lejtőre juttatja, amelyen nehéz a megállapodás a halálos vétekig. A hazug ugyanis rendszeren nem kiméli embertársai becsületét, sőt a hamis esküvel sem riad vissza.

Isten és ember gyűlöli.

A *Szentlélek* sugalta *Írások* világosan elárulják, hogy *Isten*, az örök igazság miként vélekedik és érez a hazugságról. „*A hazug ajkak utálatosak az Úrnál; Isten gyűlöli „a hazug nyelvet*”, olvassuk a *Példabeszédek* könyvében (12. 22.; 6. 17.) *Ananiás* és *Zaphira* esetében hirtelen halállal sújtotta ezt a vétket. (Ap. csel. 5.)

De az emberek előtt is megvetés tárgya a hazug. Hitel- s becsületvesztett lesz s így voltaképpen nincs helye az emberi társadalomban. Bölcs *Saadi* szerint: „Aki igazat szokott beszélni, annak esetleges hazugságát is elhiszik, aki azonban hazudni szokott, annak igaz szavát sem hiszik el”, és ha a mese szerint farkast kiált is, akkor sem futnak segítségére.

És ezt a megvetést a hazug ember nagyon

megérdemli. A hamis száj ugyanis megingatja a közhitelt s bizalmat s így voltaképen a társadalom életfájának nedvét szívja ki.

A régi rómaiak ugyanezért *Cicero* tanúsága szerint lüzes vassal bélyegezték meg a hazugok homlokát; *Cladius* császár pedig midőn megtudta, hogy egyik elhunyt alattvalója sohasem szokott igazat mondani, tetejét minden tiszteletadás nélkül földeltette el, házat leromboltatta, családját pedig száműzte, hogy a hazugnak még magvát is kiirtsa.

Orvosság a hazugság ellen.

Mint minden bajt, úgy a hazugságot is idejekorán kell orvosolni. A szokás ugyanis nagyon könnyen szinte második természetünké válik s később már minden gyógykezelésnek makacsul ellenáll.

Első orvossága a hazugságnak a *hallgatás*.

Schoppenhauer azt állítja, hogy a nők háromszor annyit hazudnak, mint a férfiak. Ez a nyilatkozat legalább is lovagiatlan. Ha azonban volna igazság is benne, az okát nem nagyon nehéz megadni, mert a nők háromszor annyit beszélnek is, mint a férfiak. „*Aki megőrzi száját, megőrzi lelkét*“ (Péld. 13. 3.), mondja az Úr. Igen! megőrzi minden bűntől, de főleg a hazugságtól. A szentek is mindnyájan ismerik ezt a fertőtlenítő szerét a lelki életnek. „A hallgatás a bűn halála“ mondja *szent Antal*. „A nyelvbűnök ellen legjobb orvosság a hallgatás“ tanítja *szent Ágoston*. „A hallgatás — ugyanis —

anyja az okos gondolatoknak“ (szent Ambrus)
s az óvatos beszédnek.

Nem hiába tett *Isten* a nyelvünk elé kettős
reteszt, a fogakat s ajkakat, míg ellenben a többi
érzekek nyíltan állnak a benyomások elfogadá-
sára. Az ember többet lásson s halljon, mint be-
széljen. Úgy kellene bánnunk a szóval, mint aki
tárcáját veszi elő, hogy abból pénzt adjon ki.

Vond aztán vissza nyomban, ha hazug szó
csúszott ki ajkadon. Mondd azonnal: „Tévedtem!
a dolog így és így van“. Ez a kura már sokaknál
bevált.

Küzdjünk végül a hazugság járványa ellen.
Büntessük meg magunkat, ha füllentettünk és
jöllehet csak bocsánatos bűnről van szó, vádol-
juk magunkat róla a gyóntató székben. De ül-
dőzzük a hazugságot gyermekeink-, növendé-
keink-, cselédjeink- s általában alattvalóinkban
is, ha azt akarjuk, hogy jelleniük teljesen tönkre
ne menjen. A legjobb eszköz erre a példa s kö-
vetkezetesség. Hiába dörgünk s villámlunk a
hazugság ellen, ha alattvalóink bennünk ugyan
e hiba nyomára akadnak, ha mi *kitanítjuk* erre
őket, sőt egyes esetekben elvárjuk tőlük, hogy
hazudjanak.

Senkit sem nyerünk meg oly erénynek, melyet
saját életünkkel megcáfolunk.

III.

ÉSZBELI FENNTARTÁS.

Amint a társadalmi élet szinte lehetetlenné válnék, ha a szavaknak s jeleknek hinni már egyáltalán nem lehetne, épen úgy mérhetetlen kellemetlenséggel járna, ha nem volna módunk gondolatainkat — az őszinteség rovása nélkül — elleplezni s mintegy elzárni az illetéktelen érdeklődők elől. Ha valamiről azt akarjuk, hogy mások előtt ismeretlen maradjon, a legelső, természetes eszköz, hogy arról ne beszéljünk. Megeshetik azonban, hogy helyzetünkből kifolyólag beszélnünk kell, annál is inkább, mert sokszor maga a hallgatás is elárulná a titkot.

Ilyenkor van helye az ú. n. észbeli fenntartásnak. Ezt a beszédmódot akkor használjuk, ha nem mindent mondunk ki, amit gondolunk, hanem valamit értelmünkben „fenntartunk“ vagyis elhallgatunk, csupán gondolatban egészítve ki szavainkat.

Nem tisztán észbeli fenntartás.

Ha már most szavainkból az *adott körülményeket tekintetbe véve* gondolatainkat meg lehet érteni, akkor a fenntartás nem tisztán észbeli. Ily eljárás miatt hazugságról senki méltán nem vádolhat minket. Hiszen, amit mi mondunk az igaz. Berohan a szobába a gyermek. „Apám — kérdi — nem láttad édesanyámat?“

„Nem“, feleli az apa. Vajjon hazudott-e? Ha a választ betű szerint vennők, azt kellene állítanunk. Ámde mégsem. A gyermek ugyanis a körülményekből nagyon könnyen kiegészíti azt, amit az atya elhallgatott, t. i. nem láttam *mostanában*, nem láttam *itt a szobában*. Igaz ugyan, hogy az a beszéd mód olykor félreértésre adhat alkalmat, ámde nagyon jó s bölcs okaink lehetnek, hogy ezt tudatosan elnézzük és megengedjük. Tehát ne legyen semmi módunk titkunkat, gondolatunkat elzárni s rejtegetni, mint ahogy ezt pénzünkkel, leveleinkkel, okmányainkkal megtehetjük? Ki vonja e jogunkat kétségbe? Hiszen megtette ezt maga a megtestesült igazság, *Jézus Krisztus*, miért is ne követhetők kellő okból mi is az ő példáját? Így pl. *Jézus Krisztus*, midőn a tanítványok az utolsó ítélet napjáról kérdezik őt: Azt a napot — feleli — senki sem tudja — a Fiú sem.¹ (T. i. mint ember; vagy közölhető tudással.) Más alkalommal megint kijelenti,² hogy ez évben nem megy fel a húsvéti ünnepekre, ámde mégis felment; felment, t. i. magányosan, nem a nyilvános, hivatalos körmenettel. Illés prófétáról pedig azt állítja, hogy már eljött.³ (T. i. az ő szellemét képviselő kereszteselő szent Jánosban.)

Nem lehet tehát semmi akadály a annak, hogy mi is megfelelő fontos okból nem tisztán észbeli fenntartással elleplezzük gondolatainkat. És

¹ Márk 13. 32. ² János 7. 8. 10. ³ Máté 17. 12.

tényleg akárhány ily beszédforma már egészen átment a mindennapi élet gyakorlatába.

Ha például a házbeliek által a látogatóknak tudomására hozzuk, hogy „*nem vagyunk ott-hon*“, ezt minden művelt ember úgy egészíti ki, hogy „a látogatók számára“. Más szóval vendéget nem fogadunk.

Mikor pedig megbízhatatlan egyén pénzt kér kölcsön, nyugodtan feleljük, hogy „nincs“, t. i. „számodra“ vagy „olyan mit neked adhatnék“.

A pénzügyőr (finánc) kérdésére, vajjon nincs-e valami megvámolni való podgyásznunkban, hazugság nélkül lehet tagadólag válaszolni. Nem vagyunk ugyanis kötelesek holminkat *önként* a megvámolásra felajánlani. Csakis ez az értelme a rövid „nincsnek“, melyet a hozzánk intézett kérdésre feleletül adunk.

Ügyelnünk kell azonban, hogy az olyanokat, kik az ily beszédet hazugságnak tartják, meg ne botránkoztassuk.

Vannak esetek, midőn észbeli fenntartást használni valóságos kötelesség. Így a gyóntató-
atya a gyónást illető hozzáintézett kérdésekre még a bíróság előtt is csak azt felelheti, hogy az illető ügyről mitsem tud (t. i. közölhető módon) s minden okos ember belátja, hogy szentségtörő merénylet volna a feltétlen szentségi titok felszentelt őrét még további kérdésekkel is ostromolni.

Egyébként azonban, ha oly egyén intéz hozzánk kérdést, kinek joga van megtudni a leple-

zetlen igazságot, nem tisztán észbeli fenntartást alkalmaznunk nem szabad.

Tisztán észbeli fenntartás.

Ha az észbeli fenntartás olyan, hogy még a körülményekből sem lehet a beszélő igazi gondolatára következtetni, semmiben sem különbözik a hazugságtól.

Ariust a *níceai* általános zsinat hitvallásra szólítja fel. Erre ő írásban nyújtja be a tiszta katolikus tant, melynek tagadásáról vádolták. Egyben kijelenti, hogy ő úgy hisz, amint leírta. Ámde közben egy másik, keblében rejtegetett frásra gondol, melyben eretnek tanait kifejtette. Mi volt ez egyéb aljas hazugságnál? A *lokrüi* görögök is — állítólag — hűséget esküdtek a *szikuloknak* „míg lábuk a földet éri s fej van a válluk felett“, ámde azonközben a talpuk alá kötött földre s a hagymafejekre gondoltak, melyeket batyuban a hátukra kötöttek. Vajjon nem volt-e ez az eskü mégis csak hamis? Egy *Lasos* nevű armányos görög a lopott halat hamarosan másnak bugyrába csúsztatva s aztán megesküdött, hogy „a hal nála nincs s nem is tud *másvalakit*, aki azt *ellopta* volna“. Még arcátlanabbul használta a tisztán észbeli fenntartást az istentelen *Voltaire*. Midőn ugyanis egyik föllentésén nyilván rajtakapták, vigyorogva felelé: „Nos, tehát nem úgy volt, de úgy is lehetett volna“.

Kétértelmű s kitérő válaszok

csak árnyalatban térnek el az észbeli fenntartástól s azokkal ugyanolyan erkölcsi elbírálás alá esnek. Megfelelő fontos okból a nem tisztán észbeli fenntartás szabályai szerint a szentek is adtak effajta válaszokat.

Szent Athanáz alexandriai püspök megszívlelvén az Úr parancsát: „Mikor üldöznek titeket egyik városban, fussatok a másikba” (Máté 10. 23.), a hitehagyott Jullán katonái előtt a Nilus vízén, kicsi hajóban, álruhába öltözött menekül. Utolérik: „Közel van már Athanáz?” — kérdik tőle izgatottan. A szent pedig: „Nagyon közel van! Csak siessetek, siessetek, még könnyen utólrérhettek”. És azok tovasietnek lóhalálban.

Mikor pedig Tamás canterbury-i érseket majdnem teljesen hasonló viszonyok között üldözői kérdik, nem ő az, akit el kell fogniok: „Ugyan mondjátok meg magatok — feleli ő — láttatok-e már valaha érseket ily ruhában s ily szegényesen utazni?” — És békén hagyták továbbmenni.

Kolmár József, a későbbi mainzi püspök (1802—1818.) fejére 1000 tallért tűztek ki a francia forradalomban. Egyik éjszaka erősen kopogtatnak a ház kapuján, melyben tartózkodott. Inasnak öltözött, lámpával kezében megy, hogy fogadja a kellemetlen látogatókat. Kérdésükre, vajjon itt van-e Kolmár, elfogulatlanul feleli: „Itt ugyan nehezen fogjátok megtalálni, különben, ha tetszik, jertek, kutassuk fel az egész házat”. Megmutatja erre nekik a ház minden zegét-zúgát s mikor csalódottan távoznak, még egyszer utánuk kiált: „Nem megmondtam-e, hogy itt ugyan hiába keresitek”.

A német ú. n. kultúrharc idején még a haldoklóknak sem volt szabad a szentségeket kiszolgálatni. A buzgó papság azonban nem törődve az állami hatalomnak Isten törvényébe ütköző rendelkezésével s megvetve a fenyegető veszélyt, álruhában látogatta a vallás vigaszára szorulókat.

Maier plébános Hannoverben társaskocsiban ül álruhájába burkolódzva s keblén a szent útravalót rejtgetve. Felrántják a kocsi ajtaját. „Nincs itt Maier plébános?” — kiált be egy harsányhangú zsandár. Maier, ki épen az ajtó mellett foglalt helyet, végigtekint az utasokon s ismétli a kérdést: „Nincs itt Maier plébános?” A jelenvoltak egymásra néztek s egyhangon felelik: „Nincs”. „Az urak azt felelik, hogy nincs” — szól oda

erre a zsandárnak, aki nyugodtan becsapja a kocsi ajtaját, mint aki kötelességét híven teljesíté.

„Legyetek azért okosak, mint a kígyók és együgyűek, mint a galambok.” (Máté 10. 16.)

IV.

A BECSÜLET VÉDELME.

A becsületről általában.

A modern „becsület”.

Elérkeztünk a VIII. parancs leglényegesebb s legkimagaslóbb céljának s feladatának ismertetéséhez. Szólunk a becsület védelméről. Mióta ember él a földön, mindig nagy értéket s jelentőséget tulajdonított a becsületnek. És méltán! De talán soha még a becsületről annyit nem beszéltek s irtak, arra gyakrabban nem hivatkoztak, mint épen napjainkban. Okát ennek nem nehéz megadni. A becsületet tartja ugyanis a modern, Istentől jórészt elpártolt világ az utolsó mentődeszkanak, a mégis csak szükséges vallás pótlójának, helyettesítőjének.

„A hitelvek egyetemes hajótörésében — írja *De Vigny* — mi marad számunkra, ami szent? minő romok, melyeken a nemes lelkek még fenntarthatják magukat? Az örvény felszínén a percnyi jólét és fényűzés szeretetén kívül egyéb semmi sem látható. Azt hinnők az önzés min-

dent eltemetett. Hányan hullanak térdre? Az emberek élnek s meghalnak Isten gondolata nélkül...; e sötét tengeren *egy* szilárdnak látszó pontot véltem fölfedezni.“ Ez a szilárdnak *látszó pont* szerint a *becsület*. „Utolsó lámpafény ez az elpusztult templomban.“ (Ugyanő.) Aztán ajánlja, hogy az új vallásnak, melyet az emberiség alkot magának, a főoltárán ez a fény ragyogjon. Más szóval a megújhódó emberiségnek a becsület legyen az istene.

„Gyakran látunk — írja egy másik hasonló szellemű író — valamely patak partján az idő által mélyen megrongált fát. Törzsén széles odú tátong, belseje korhadt; alig van benne egyéb kis podvánál. De kérge még él, a nedvet még felvezetheti; és a vén fa minden évben új lombkoronát hajt, mint ifjúsága szép napjaiban; még büszkén áll s nem egy viharral képes dacolni. Ez hű képe a nemzetnek, melyet még a becsület fenntart, miután a vallás és erény visszavonultak.“ (La France nouvelle. 358. oldal.)

Ámde méltán kérdezzük, van-e egyáltalán becsület *Istenben* való hit s örök remények nélkül?

Mert mi bennünk becsülésre méltó, ha nem az, hogy mi *Isten* képe s gyermekei vagyunk s az ő örökségére számot tarthatunk? Ki ad nekünk jogot az életre és annak minden javára s így a becsületre is, ha nem az, ki minket teremtet?

Érdemel-e becsületet az, aki legfőbb kötelességeit, amelyekkel Istenének tartozik, el nem is-

meri s teljesíteni nem akarja? Végül honnan az erő s kitartás a becsület által megkövetelt, sokszor óriási áldozatok meghozására, ha nem az isteni hitből, reményből s szeretetből?

És tényleg látjuk nap-nap után, mire képes a becsület *Isten* nélkül, hit nélkül. Merő csalás, külszín, képmutatás az. A vallás nélkül az utolsó „lámpafény” is kialszik. Azok az ú. n. becsületes, de vallástalan emberek minden aggály nélkül csálnak és sikkasztanak, ha ügyesen lehet; nem szalasztják el az alkalmat meggazdagodni s magas polcra jutni, ha még oly aljas eszközöket is kell igénybe venni; szinte pirulás nélkül vetik sutba *Isten* VI. parancsát s gyilkolják egymást halomra épen a becsület címén.

Egyszóval a becsület pompás lámpája csupán a hit és az istenfélelem hatalmas pilléreire erősítve függhet biztosan. Ha e pillérek ledőlnek, a becsület lámpája is a földre hull, eltörik s szétfolyik minden olaja.

Az igazi becsület.

Isten lelke, mely „*fut a képmutatótól*” (Bölcs 1. 5.) bizonynyal nem az effajta becsületnek védelmére adta a VIII. parancsot. És mi is, midőn a becsületről beszélünk, azt magunkban s másokban értékeljük, óvjuk, védjük, mást értünk alatta, mint holmi külszínt, mely belső ürességet vagy pedig épen romlást takar. Mi *megbecsüljük* magunkban s másokban *Isten* ajándékait.

Ily ajándéknak tartjuk elsősorban az emberi személyt, melynek értékét a természetes s természetfeletti javak s az önön igyekezetünk által kifejlesztett erények s egyéb jó tulajdonságok nagyban fokozhatják.

Amennyiben mindeme kincsnek nagyrabecsülése csupán másoknak lelkében honol vagy csak egyesek juttatják azt kifejezésre, szoros értelemben vett *becsületnek* hívjuk, ha pedig ez a nagyrabecsülés többé-kevésbbé általános s közismert lett, *jóhírnévnek* szokás nevezni.

Minél nagyobbak az értékek, melyeket Isten adott, illetőleg Isten segítségével magunknak gyűjtöttünk, annál nagyobb becsületre s jóhírnévre tarthatunk igényt.

Elsősorban a *lelki kincsek*, a *kegyelmi ajándékok* s *erény* érdemelnek becsülést s jóhírnévet; aztán a *szellemi javak*: *tehetség*, *tudomány*, *ügyesség*. Ezeknek jóval alatta állanak a *test* előnyös tulajdonságai az *erő* s *szépség*. Utolsó helyen állnak az *anyagi javak*, a *gazdagság*.

Mindezekről jórészt függetlenül egészen különös becsülést érdemel a *tekintély*. A keresztény világnézet ugyanis a tekintély hordozójában voltaképen *Istent* látja s becsüli meg. És jóllehet, ha valakihez, ám elsősorban *Isten* helyetteséhez, leginkább illik, hogy erény s tehetség dolgában is kitűnjék, de nem ez az voltaképen, ami őt *Isten* képviselőjévé teszi. Miért is az egyházi s világi törvényes elüljáró, még ha

hiányzik is belőle a megfelelő bölcsesség és erény, feltétlen becslést érdemel.

Kinek van joga becsletre?

Becsület s jóhírnév oly kincsek tehát, melyeket hozományképen többé-kevésbbé *minden ember* megkap Teremtőjétől.

a) Elsősorban s pedig *feltétlen* joga van rá, aki szolid erény s igazi jó tulajdonságok által arra *reá is szolgál*.

b) De még az is, aki vétke által becsületét s jóhírnevét meg nem érdemli, bizonyos fokig még mindig joggal élvezi azt. Ez kétségtelenül a *Teremtő* szándéka, aki a VIII. paranccsal még a bűnöst is védelemben részesíti. És pedig sok s jó okból.

A társadalom közrendje s békéje ugyanis nagyon szenvedne, ha bárkinek szabad volna más becsületétől, jóhírétől megfosztani. De meg másrészt a bűnösnek még mindig megmaradt joga s kötelessége, hogy életét, családját tisztességben fenntartsa, kötelmeinek megfelelően, megtérjen s üdvözljön. Már pedig mindegyik felette hasznos, szinte nélkülözhetetlenül szükséges a becsület s a jóhírnév.

Nagyon világos azonban, hogy az ily becsület s jóhírnév, melynek voltaképpen *igazi* alapja már nincsen, nem oly feltétlenül jogosult, mint az, amelyre az ember valójában rászolgál; miért attól a bűnöst meg is lehet fosztani, ha azt a

köz- vagy magánjó megköveteli. Erről azonban alább még bőven kell szólanunk.

c) Becsületre, jóhírnévre joguk van továbbá az *elhunytaknak* is. És miért is ne lenne? Hiszen e kincsek birtokosa elsősorban a *lélek*, amely tovább folytatja életét. És tényleg, mielőtt a halál álmára hunynók le szemünket, mindent meg szoktunk tenni, hogy jóhírnevünket épen hagyjuk az utókorra s emlékünkhöz semmi mocskok sem tapadjon. Miért is vétkezik az, ki az örökéletbe költözött be becsületén, jóhírnevén csorbát ejt, akár mostanában, akár már réges-régen lépték azok át a másvilág küszöbét.

E vétek azonban, eltekintve a kegyelet megsértésétől, rendesen kisebb, mint az élők becsületének s hírnevének megkárosítása, minthogy ezek jobban rászorulnak a javakra, mint az elhunytak.

d) Erkölcsi testületek, zárdák, szerzetesrendek, sőt országok szintén szükségét érzik a becsületnek s jóhírnévnek, méltán jogot formálnak arra s vétkezik, aki ebben őket jogtalanul megrövidíti.

e) Teljesen ismeretlen egyéneknek hírnevük voltaképen nincs s így nem is lehet őket attól megfosztani.

A becsületet illető kötelességeink.

Törekedjünk a becsületre.

„Hír, név, hit, szem nem tud tréfát“ — tartja a közmondás. Nevezetesen ami becsületünket illeti, az élet után ez kétségtől egyike legnagyobb földi javunk, miért is nem csupán szabad, hanem kötelező is annak fenntartására s gyarapítására törekednünk. Ez *Istennek* határozott akarata. „*Gondod legyen a jó névre, mert az inkább megmarad, mint ezer drága, nagy kincsek*“ (Jéz. Sir. f. 41. 15.), úgymond az Úr. Evégből hatalmas rugót is adott a *Teremtő* valammenyiünk szívébe, mely szüntelen éberén s féltékenyen őrködik e javunk felett s folyton ösztökél, hogy annak oltalmára s növelésére tölünk telhetőleg mindent elkövessünk. Az *Üdvözítő* is nem ok nélkül hangsúlyozza: „*Úgy világosodjék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jócselekedeteiteket s dicsőítsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon*“. (Máté 5. 16.)

Ez igékben mindjárt az is ki van fejezve, hogy főképen *miben* s *miáltal* keressük becsületünket.

Világoskodnunk kell vagyis jó példát adnunk, a rossznak még az árnyékától, látszatától is óvakodnunk,¹ hogy senkinek botrányt

¹ I. Thess. 5. 22.

ne okozzunk.¹ Szerénységünk pedig ismeretes
tes legyen minden ember előtt.²

Továbbá *jót kell cselekednünk* jóbaráttal,
sőt, ha a körülmények megengedik s javallják,
még ellenségeinkkel is.³

A cél pedig mindebben ne a saját dicsőségünk
legyen, hanem az Atyáé, ki a mennyekben
van.⁴

Így, igen! így szerzünk igazi becsületet, mert
eláruljuk lelkünk nagyságát, nemességét, éré-
nyeit.

Tulzások.

Míg azonban a becsületre törekednünk kell.
másrészt nagyon résen legyünk, hogy a *becs-
vágy* bennünk betegessé ne fajuljon. Többé-
kevésbé ugyanis minden ember hajlamos arra,
hogy becsületét rendellenül keresse s így a ke-
resztény *alázatosságot* megsértse.

Az alázatosságnak, mely minden erény alapja
s forrása, *szent Teréz* adta meg a legszebb,
legklasszikusabb meghatározását, mikor azt
állítja, hogy az *alázatosság: igazság*. Vagyis
akkor vagyunk alázatosak, ha magunkat annak
tartjuk, amik tényleg vagyunk.

Ez ellen az igazság ellen vétének a hiú, am-
biciózus, dicsekvő s kérkedő emberek, akik oly
javakkal s jótulajdonságokkal tüntetnek, me-
lyek nem az övéké. Ez époly neveltséges, mintha
valaki hamis fogaira vagy parokájára büszke.

¹ II. Kor. 6. 3. ² Fel. 4. 5. ³ Máté 5. 44. ⁴ Máté 5. 16.

Ide sorakoznak mindazok, kik hatalmasabbak-, okosabbak- s gazdagabbaknak akarnak látszani, mint aminők, s felfuvalkodnak, amint ahogy az ökröt utánzó mesebeli béka tette.

Azok sem sokkal jobbak, kik az emberek tetzésére, elismerésére, rangra, kitüntetésre módfelett áhítoznak, futkosnak utánuk, mint a gyermek az aranyhímporos, tarka pillangó után és ha azt nem tudják elérni, szinte kétségbe esnek.

Hiúságból ered a fényűzés, divatmajmolás s pazar öltözködés is, mely nem felel meg aragnak s társadalmi állásnak, melyet betöltünk. Valóságos testbálványozás ez, melynek akárhány család boldogsága s jóléte esik áldozatul. Az igazi jóízlés mindig keresi az egyszerűt. Ezt követeli tőlünk *Jézus Krisztus* szelleme is. Mikor *Heraklius* császár az Üdvözítő szentkeresztjét visszaszerezve pazar császári pompában akarta azt felvinni a kálváriára, egy lépést sem tudott előre tenni. Csak midőn a *jeruzsálemi* püspök tanácsára fejedelmi díszruháját a kereszthez inkább illő szerény polgári öltözékkel cserélte fel, sikerült szent vállalkozása.

A hiúság vétke azonban, amennyiben nagy érdekeket nem sért, rendesen csak bocsánatos.

Sokkal nagyobb s lelki halált okozó bűn az igazság ellen a *gőg*, a *kevélység*, amely a jót, melyet Istentől kapott magának tulajdonítja: *Istentől* s a tőle rendelt törvényes elüljáróktól magát függetleníti. azokat megveti.

A kevélység, mely voltaképen minden bűn

gyökere, kezdete és betetőzése, végkifejletében önszeretet, önistenítés egészen az istengyűlöletig, amint *szent Ágoston* találóan megállapítja. Ilyen kevély volt *Lucifer* az angyalok vezére, aki szívében mondá: „*Felmegyek az égbe, az Isten csillagai fölé magasztalom fel királyi széket, ... a felhők magassága fölé hálok, hasonló leszek a Felségeshez*“. (Iz. 14., 13. 14.)

A kevélység s gőg okozza a világon a legborzasztalmasabb károkat s botrányokat. Az támasztja az *Ariuszokat*, *Luthereket* s a *Kálvinokat*, kik millióknak s millióknak okozták lelki pusztulását; az teremti a *Döllingereket*, kik sértett büszkeségből orvtámadásokat intéznek *Krisztus Egyháza* ellen s attól számtalant elszakítanak.

Isten, ki „a kevélyeknek ellenáll“, azokat rendszeren már itt a földön feltűnően megalázza.

Igy tett *Amannal*, ki isteni tiszteletet kívánt magának s az akasztófán végzé életét. (Eszter. 6. 7.) *Herodes Agrippát* hasonló bűnért „megveré az Úr angyala és megemésztetvén a férgek-től, meghala“. (Ap. csel. 12. 23.) Hogy *I. Napoleont*, az elbizakodott gőgnek eme típusát mily feltűnően sujtá *Isten* igazságos keze, a történelemből mindnyájan jól ismerjük.

Védelmezzük becsületünket!

Ez a körülmények szerint épen oly szent kötelességünk, mint a rendezett s nemes törekvés a becsületre.

Maga *Krisztus* is megtette ezt. Így pl. megcáfolja a rágalmat, mintha ő az ördöggel cimborálna s annak segélyével üzné ki a gonoszlekeket. (Máté 25. 27.) És midőn a főpap előtt az oly igazságtalan s méltatlan arculütés éri, nyugodtan, de határozottan kel becsületének védelmére. (Ján. 18. 23.) *Szent Pál* s a többi *apostolok* ugyancsak több ízben a törvényszékek előtt védelmére kelnek becsületüknek, annál is inkább, mert ügyük össze volt forrva Isten érdekeivel. Az *első keresztények* sem hagytak becsületükhöz szennyfoltot tapadni. Midőn a pogányok rágalmakat terjesztenek ellenük s az Oltáriszentség s szentmise titkát félreértve gyermekgyilkosságról, emberevésről s egyéb gonzságokról vádolják őket, tudós férfiak által védőiratokat szerkesztetnek s terjesztenek a császár elé. A leghíresebb ezek között az, melyet *szent Jusztin* vértanu nyújtott be a Kr. u. második században. A *szentek* is mind, mikor saját becsületükkel együtt *Isten* dicsőségét is veszélyeztetve látták, a híroságokhoz fordultak s nem ritkán perrel támadták rágalmazóikat. Így járt el *Loyola szent Ignác* s számos mások.

Ily lépésre azonban sohase indítson minket a *bosszúvággy*. Ez még a legigazságosabb ügyet is beszennyezné.

Ne legyünk továbbá becsületünk védelmében *túlérzékenyek*. Vannak, akik minden csekélységben máris becsületsértést látnak, sőt fegyveres elégtételre gondolnak, ha a lábukra lépnek;

n minden szíert-szóért ügyvédhez, bíróságához futkosnak, vagy legalább is örök haragot üzennek megbántóiknak. „*A dicsőség állatainak*“ nevezi az ilyeneket már *Tertulián*. Épen az ily eljárás árulja el, hogy mily gyenge lábon áll bennök az erény, mely a becsületnek az *igazi* alapja.

A becsület dolgában való érzékenykedés amúgy is céltalan; csak gyanussá tesz s izgatja gyalázóinkat s rágalmazóinkat.

A legjobb becsületvédelem mégis csak mindenkor a *becsületes élet* marad. Az igazi becsületet ugyan le lehet nyírni, mint a haját, de annál izmosabban kinő. Azért is nevezi *Dávid* király ollónak a rágalmazó nyelvet. A kitépett haj azonban, melynek bennünk már nincs gyökere, szóval a becsület, melynek bennünk már nincs igazi erényalapja, egészen nem nő ki soha.

Azért is csupán a nagy, közjót, szükséges tekintélyt romboló becsületsértés indítson minket arra, hogy fájdalmunkat külsőleg eláruljuk s elégtételt keressünk. Sőt a becsületvédelemről való lemondás adott körülmények között nagy erény lehet.

Voltak s vannak mindig hősi lelkek, akik, hogy csak a kevélységet, melyre az áteredő bűn bűn óta többé-kevésbé valamennyien hajlamosak vagyunk, magukból gyökeresen kiirtsák, hogy Istennek — a dicsőségén ejtett annyi sérelemért — elégtételt nyujtsanak, készek becsületüket áldozatul hozni s hallgatnak, midőn ma-

gukat kimenthetnék és igazolhatnák. Vannak, akik *Jézus Krisztus* iránti szeretetből óhajtván óhajtanak azokkal „a díszjelekkel“ ékeskedni, melyeket az ő Uruk az ő üdvükért hordott, megvetetten, elítélten s gyalázatokkal tetézve halva meg a bitófán.

A legnagyobb erőpróba ez, melyre halandó ember képes; a legmagasabb életszentség s így e földön elérhető *legdicsőbb becsület* az igazi szakértők — főleg *Isten* s angyalainak — szemében. A legragyogóbb példát arra a felséges becsületre, mely épen a becsületnek *Isten* szeretetéből való feláldozásában áll, maga *Jézus Krisztus* adta. A szentek valamennyien versenyeznek, hogy Urunkat, ha elérni nem is tudják, de legalább némileg megközelítsék ebben a becsületben.

V.

A BECSÜLET¹ MEGSÉRTÉSE.

A vakmerő ítélet.

Határozott véleményalkotás ez más rossz tulajdonságáról vagy bűnéről, amelynek nincs meg a megfelelő alapja. Nyilvánvaló megsértése a felebaráti szeretet alaptörvényének : „*amit*

¹ A becsületet ehelyütt szorosabb értelemben vesszük; értjük alatta mások erkölcsi értékelését anélkül, hogy ezt másokkal is közöljük. (Lásd 35. oldalon.)

magadnak nem kívánsz, másnak ne cselekedjed“, de vétek egyben az igazságosság ellen is; mert mindenkinek joga van, hogy legalább is rossznak őt ne tartsák, míg magát ilyennek nem bizonyította. De meg aztán beavatkozás *Isten* felségjogaiba, aki egyedül *vizsgálja a szíveket s veséket* (Jerem. 11. 20; 17. 10. stb.) vagyis az ember belsejét s magának tartja fenn efelett az ítélkezést.

Maga *szent Mihály* főangyal is tiszteletben tartotta ezt az isteni jogot. Midőn ugyanis a sá-tán őt *Mózes* testének eltemetésében megakadályozni akará s evégből vele tusakodott, „*nem merte a káromlás ítéletét rája kimondani, hanem azt mondotta: Parancsoljon neked az Úr*“ (Jud. 9.)

Az *Úr Jézus* pedig még saját gyilkosai felett sem akart itélni, hanem mentséget keresett számukra: „*Atyám, bocsásss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek*“ (Luk. 23. 34.)

Ugyanő *szent szigorral*, de egyben a saját érdekünkben óv bennünket az elhamarkodott ítéletektől: „*Ne ítéljetez, hogy ne ítéltessetek. Mert amily ítélettel ítéltek, olyannal ítélttetek meg s amily mértékkel mértek, visszaméretik nektek*“ (Máté 7, 1. 2.) „*Ne ítéljetez s nem fogtok ítéltetni, ne kárhoztassatok s nem fogtok kárhoztattatni*“ (Luk. 6. 37.)

Bizonynal ezekre az isteni ígérekre alapítá bizalmát az a nem épen nagyon buzgó szerzetes, aki halálos ágyán feltűnően derültnék mutatko-

zott olyannyira, hogy elüljáróját szinte nyugtalanságba ejtette. „Én — szólt a beteg — életemben soha senkit el nem ítéltem, még azokat sem, kik velem rosszat tettek; s így méltán bízom, hogy engem sem ítél el Isten.“ És mi azt hiszük, hogy ez a bizalom nem volt alaptalan.

Ami pedig a vakmerő ítélet vétkének súlyát illeti, halálosnak csak akkor kell tartanunk, ha a következő feltételek mind együtt megvannak.

a) Ha az ítélet tényleg vakmerő, vagyis *nélküli a kellő alapot*. Így tehát nem vétkezik az, aki *egyetlen* megbízható tanu mondása alapján másról a rosszat elhiszi, avagy a körülményeket egybevetve arra erkölcsi bizonyossággal következtet.

b) Ha *súlyos természetű bűnről van szó* s pedig még súlyosabbról, mint amely a megszólásnál vagy rágalomnál halálos bűn volna.

c) Ha az ítélet *tudatosan alaptalan* s mégis szilárd.

Minthogy pedig mindeme feltételek alig vannak valaha mind együtt, azért csak ritkán lehet a vakmerő ítéletet halálos bűnnek minősíteni.

Nem változtat a dolgon, hogy *miben* ítéljük el vakmerően felebarátunkat. Miért is ezt a körülményt a szentgyónásban nem kell felemlítenünk.

A vakmerő gyanakvás.

Rokona a vakmerő ítéletnek. A különbség közöttük az, hogy míg a vakmerő ítélet már dön-

lőtt — s pedig alaptalanul — másnak hátrányára, a vakmerő gyanu csupán hajlik arra, hogy embertársát kellő ok nélkül valamiben bűnösnek vagy egyáltalán rossznak tartsa.

A megokolatlan gyanakvás ugyancsak sérti a szeretetet, de az igazságosságot is, ha nem is oly nagy mértékben, mint ahogy ezt a vakmerő ítélet teszi. Miért is rendesen csak bocsánatos bűn. Vannak azonban erkölcstani írók, kik igen jámbor s becsületes egyéneknek túlságos nagy dolgokban való meggyanusítását halálos bűnnek minősítik. A gyanakvás, főleg ha már szinte második természetünké vált, nagyon rossz tanácsadó szokott lenni, jóvá nem tehető károkat okozhat s lejtő lehet, mely könnyen súlyos bűnökbe visz.

1903 március havában *Oldenburgban* bizonyos úri-asszony gyanuba vette cselédjét, hogy gyémántgyűrűjét ellopta. A becsületére érzékeny, jó családból származó leány az esetleges meghurcoltatás elől az öngyilkosságban keresett menedéket. Utóbb padlójavítás alkalmával megkerült a gyűrű, mely egyik résen keresztülhullott. Az is megtörtént már nem egyszer, hogy szarka hordott el fényes tárgyakat és ártatlan embereknek kellett miatta megbűnhődniök.

Legveszélyesebb faja a gyanakvásnak a **féltékenység**, mely annyi boldog családi tűzhelyt rombolt már szét, annyi lelki gyötrelmet okozott s nem egy rémes családi drámát idézett fel.

Forrásai a féltékenységnek a rendetlen önszeretet, az önzés, a tiszta s nemes szeretet hiánya, nemkülönben a romlott szív, mely min-

denkit olyannak képzél, amilyennek önmagát érzi, tudja.

A féltékeny fél mindjárt kezdetben erélyesen küzdjön a be-besurranó gyanu ellen s vesse el magától nyomban a féltékenységgé halálra maró skorpióját. Megfontolhatja azt is, hogy agyonkínzott hitvesét éppen féltékenysége által kergetheti a dacba s hűtlenségbe, mint maga az Írás mondja: „*Ne kételkedjél kebled asszonyáról (feleségedről), nehogy ellened fordítsa az álnok tudomány gonoszságát*“,¹ vagyis nehogy a hűtlenséget, melyről gyanusítod, valóban elkövesse.

A gyanuba vett, féltett fél pedig gondosan kerülje a hűtelenségnek még a látszatát is, öltözködjék szerényen, ne bizalmaskodjék senkivel s ami fő, sokat imádkozzék.

Szent Kunigunda (+ 1039.) tüzes ekevasakon ép lábakkal járva győzte meg férjét, II. Henrik császárt meggyanúsított hűségéről. Isten buzgó imája jutalmául művelte vele ezt a csodát. A lángoló istenszeretet s vallásos buzgalom, a szentségekhez való gyakori járulás az a tüzes vas, amelyen járva az ártatlan házaspár a legjobban tudja hűségét beigazolni.

A vakmerő kételkedés.

Míg a vakmerő gyanakvás alaptalanul hajlik arra, hogy mást rossznak tartson, a vakmerő kételkedés ugyancsak kellő megokolás nélkül, egyszerűen felfüggeszti az ítéletet, feltételezve,

¹ Jézus Sir. f. 9. 1.

hogy az illető felebarát rossz s bűnös is lehet. Ez is bizonyos fokú sérelme a szeretetnek s igazságosságnak; mindenestre még csekélyebb, mint amely a vakmerő gyanakvásban rejlik.

A másokról való vélekedésben a következő elvek legyenek az irányadók:

1. Kövessük lehetőleg mindig a keresztény szeretet sugalmát, mely arra ösztönöz, hogy mindenkit *inkább* jónak tartsunk, míg csak az ellenkezőről meg nem győződünk. „*A szeretet nem gondol rosszat*“ — úgymond az apostol. (Kor. I. 13. 5.) Inkább tévedjünk, semhogy a szeretet szenvedjen sérelmet. Szigorú kötelemünk azonban e tekintetben csak arra szorítkozik, hogy mást *alaptalanul rossznak ne tartunk*.

2. Ha alapös gyanu merül fel valaki ellen, jogunk van ítéletünket felfüggeszteni. Senki sem köteles ugyanis magát a tévedés veszélyének kitenni, annál is kevésbbé, ha az reája káros lehet.

3. Nincsen tiltva, sőt az okosság javálja, hogy mindenkivel szemben, kit teljesen nem ismerünk, óvatosak legyünk, előle értékeinket, titkainkat elrejtjük, elzárjuk. Ezzel ugyanis legkevésbbé sem akarjuk azt kifejezni, hogy másokban nem bízunk, hanem egyszerűen javunkra fordítjuk azt a jogot, melyet a természet mindenkinek megad az önvédelemre.

Jegyzet. A vakmerő ítélet, gyanakvás s kételkedés, mihielyt másokkal közöljük, egyben megszólás, illetőleg

rágalommmá váltott s mint ilyet kell az alább adandó szabályok szerint elbírálnunk.

A gyalázás.

Szintén a szorosabb értelemben vett becsületen ejtett sérelem. Itt ugyanis eltekintünk attól a nem ritka esettől, midőn a gyalázás egyben megszólással, illetőleg rágalommal is kapcsolatos.

Lényege e bűnnek a *megvetés*, melyet valaki *jelenlevő* felebarátjával szemben *külső jelekkel* tanúsít. Ez a jelenlét pedig lehet valóságos avagy képletes, mint midőn a sértő fél megvetett felebarátjának arcképét, követét, képviselőjét illeti gyalázattal. Sőt közfelfogás szerint a minden értelemben távollevőket is lehet gyalázni, ha a megvetés mások előtt vagy pedig közrebocsátott iratokban jut kifejezésre. Az azonban a gyalázat természetével jár, hogy valamiképen a megvetettnek tudomására jusson s ezzel a célzattal is legyen elkövetve. A gyalázkodó tehát inkább a rablóhoz hasonlít, mint aki erőszakosan igyekszik tőlünk legnagyobb kincseink egyikét, a becsületet elragadni, míg ellenben a megszóló, rágalmazó inkább a tolvajt utánozza. Módja, formája a gyalázásnak nagyon különböző; történhetik szavakkal, kinevetéssel, gúnyt, megvetést kifejező arccal, taglejtésekkel stb.

Ily gyalázatot ejtett pl. *Semei Dávid* királyon, akit saját szemében „*Beliál* emberének“, „*vér-szopó* férfiúnak“ nevezett s követ hajigált utána.

(II. Kir. k. 16. 5.) De senki annyira nem itta a gyalázat kelyhét, mint a világ *Üdvöztője*. Bizonyosság erre egész élete, de főleg szenvedésének gyászos s mégis oly dicső története.

A gyalázáshoz számíthatjuk a gúnyt, iróniát, szatírát is.

Példáját adta ennek *Bautru* (olv. Botrü) francia író, ki bosszúból könyvet bocsátott közre *Epernon* hercegről e címmel: „*Epernon* herceg dicső tettei“. A könyvnek lapjai azonban elejétől végig üresek voltak. Egy másik, bizonyos író munkáiról a következő bírálatot adta: „N. N. könyvei szépen vannak bekötve s aranyos a szegélyük“. *Voltaire* pedig, a gunyolódók atyamestere *Pompignan* *Jeremiás*-fordításáról így nyilatkozott: „Tudjátok-e, miért lamentált annyira *Jeremiás*? Mert előre látta, hogy *Pompignan* le fogja fordítani“.

Archilochus az ókorban annyira bolondja volt a szatírának, hogy végre már önmaga ellen is írt ilyen. A spártaiak azonban száműzték a megrögzött gúnyolódót, amint meg is érdemelte. A gúny minél szellemesebb, annál élesebb s fájóbb. A francia közmondás szerint megöltük azt, akit nevetségessé tettünk.

A bűn súlya.

A gyalázás általában véve *súlyos bűn* a szeretet és igazságosság ellen. Jellemzi ezt már az *Üdvöztő* kijelentése: „*Aki mondja atyafiának, „raka!“ (haszontalan, semmirekellő), méltó a főtörvényszékre, aki pedig mondja, bolond! (istentelen, elvetemült), méltó a gehenna tűzére*“.

(Máté 5. 22.)

Különösen súlyos az a gyalázkodás, mely a tekintély ellen iránvul s annak lerombolását cé-

lozza. Isten igen gyakran nem késik annak retentően érvényt szerezni.

Asterius helytartó gyűlölte Gergelyt, Antiochia szent-életű püspökét. Felbujtogatta a népet ellene olyannyira, hogy a főpásztor az utcára sem léphetett ki anélkül, hogy gyalázatokat, sőt köveket ne hajigáljanak feléje. Kérte evégből a császárt, hogy a helytartót hívja vissza. A császár ezt meg is tette, de csakhamar újra visszahe-lyezte hivatalába. Asterius most már diadalittasan, nagy fénnel s pompával akarta megülni lakodalmát Antiochiában. Az egész város ujjongott s örömmámorban úszott. Ámde még azon éjjel iszonyú földrengés a város kétharmadrészét romba döntötte. A leomló falak mintegy hatvan ezer embert temettek el, köztük a helytartót is jegyesével. (589 október 31-én.)

Vannak viszont körülmények, melyek a gyalázás súlyát többé-kevésbbé enyhítik. Nagyon sok függ attól, hogy ki és mi az a gyalázó s kit ér a gyalázat. Azok a durva gyalázkodások, melyeket nyelves asszonyok az egész világ füle hallatára egymás arcába vágnak, elmondva egymást mindennek, csak jónak nem, alig mulják felül a bocsánatos bűn mértékét. Az ilyen, felindulásban adott „díszítő jelzőket“ ugyanis senki sem hiszi el s maga a gyalázkodó sem veszi komolyan.

Hasonlókép nem vét súlyosan a szülő, ki gyermekét leszamarazza vagy más gyalázó névvel illeti. Az ilyen eljárás, ha csupa fenytetés vagy javítás szándékából történik, büntetés ugyan, de sohasem dicséretes. Sőt egyáltalán oly távollevők gyalázása nem szokott halálos

bűn lenni, kik azt előreláthatólag sohasem fogják megtudni.

A csipkelődés, élcclődés, szellemeskedés mások rovására, lehet bűntelen vagy bocsánatosan bűnös. Csak arra ügyeljünk, hogy másnak jogos fájdalomra vagy neheztelésre okot ne adjunk. Aki pedig ártatlan tréfa miatt is nagyon elbúsul, fájdalmát ne a tréfának, hanem saját oktalanságának s érzékenységének tulajdonítsa.

A gyalázás lehet nagyobb vagy kisebb, de mindig csak egyfajta bűn. Miért is a szentgyónásban beérhetjük azzal, hogy magunkat súlyos, illetőleg bocsánatos gyalázásról vádoljuk, anélkül, hogy annak mikéntjét, módját, bővebben kifejeznők.

A gyalázás jóvátevése.

Aki mást gyalázással megsértett, köteles a becsületben ejtett kárt tehetségéhez képest *megfelelő módon* jóvátenni. Fejezze ki tehát tiszteletét, nagyrabecsülését azzal szemben, aki iránt megvetést tanusított. Tegye ezt *nyilvánosan*, ha a gyalázást is nyilvánosan követte el.

Az elégtételnek rettenetes módját követelte meg *Barbarossa Frigyes* császár a *milanóiaktól* a feleségén ejtett gyalázatért. Ezek ugyanis a gyűlölt császárnét kézrekerítve, arccal hátrafelé számárra ültették s a nép hahotája s gúnykacaja közt a városban körülhordozták. A felbőszült császár ezért a másfélévig körülzárolt várost kiéhezettette, kiszomjajztatta. Mikor végre így megadta magát, a lakosoknak kötéllel nyakukon kellett a császár előtt elvonulniok annak jeléül, hogy az akasztófát egytől-egyv megérdemelték. Az előkelők pedig nyakukra

kötött karddal jelentek meg a császári felség előtt, hogy magukat is halálra méltóknak vallják. Erre aztán a katonáknak a városban szabad zsákmányolást engedett. Majd végül a város falait s erődtámenyeit leromboltatta. (1162.)

A közéletben elkövetett kisebb gyalázásokért elégtételt nyújtunk, ha a sértettet barátságosan köszöntjük, megszólítjuk, asztalunkhoz meghívjuk, nevezetesen pedig, ha tőle a sértés tanui előtt *bocsánatot kérünk*. Ezzel mindenkinek, még ha előljáró is, be kell érnie. A sértő eleget tett; a sértett pedig, ha így nincs kielégítve, ám forduljon a bírósághoz.

A bocsánatkérés szoros kötelesség lehet az alattvalók s egyenlő rangúak részéről, ha előljárójukat, illetőleg egymást megsértették. Az előljárónak, tanítónak, gazdának azonban nem kell szükségképen bocsánatot kérnie. Ezzel ugyanis náluk mindig egyenlő értékű, ha jóindulatukat, szeretetüket s nagyrabecsülésüket megsértett alattvalóik iránt újból valami külső jellel kifejezésre juttatják.

Az elégtételadástól felmentve érezhetjük magunkat, ha méltán feltehetjük, hogy a sértett fél azt nekünk elengedi; ha az okozott sérelemért a törvényes bíróság már megbüntetett, avagy a sértett megbosszulta magát; végül ha a gyalázkodás kölcsönös s egyformán nagy volt.

Az pedig, akit gyalázat ért, köteles azt a krisztusi törvény értelmében bosszúvágy nélkül türelmesen elszenvedni.

Megtehetjük, sőt a körülmények szerint taná-

csos is megtennünk, hogy a sértést visszautasítjuk, nehogy türelmünk ostobaságnak s tehetetlenségnek tűnjék fel és újabb s nagyobb gyalázásoknak szolgáljon alkalmul. Követelhetjük az elégtételt és a bűnös megfenyítését, főképp ha előljárók vagyunk avagy magasabb érdekek védelméről van szó. Ezt azonban mindig csak kötelességből s igazságszeretetből tegyük. A gyűlölettől minden körülmények között tartózkodjunk s tegyünk jót megbántóinkkal, ha azok reánk szorulnak. Így leszünk az Üdvözítő szavai szerint fiai annak a mennyei *Atyának*, „*ki az ő napját felvirrasztja a jókra és gonoszokra és esőt ad az igazaknak és hamisaknak*“ (Máté 5. 45.)

Hogy az **elégtételről való teljes lemondásban** — ha az szabadságunkban áll — a hallgatásban s a becsület hőselkű feláldozásában minő erkölcsi érték rejlik, *Krisztus* és a szentek példája eléggé igazolja s mi is már az előzőekben, midőn a becsületről általában szólottunk, bővebben fejtegettük.

VI.

A JÓHÍRNÉV MEGSÉRTÉSE.

A megszólás és rágalom.

Szent Bernát szerint „a legártalmasabb vipera a nyelv. Mérges lehelletével sebet okoz. Nem lándzsa-e a nyelv? Igen! a leghegyesebb,

mely egy szúrással hármat döf keresztül, t. i. azt, aki beszél, azt, aki hallgatja s azt, akiről beszél“. Gyilkos tehát s pedig annál kegyetlenebb, mert nem a testen, hanem a lelken ejt égető, sokszor halálos sebet. Elsősorban a jóhírnév ellen elkövetett vétkekre illenek ezek az ígék. Főleg kettő van ilyen: a megszólás és a rágalom. Az előbbi mások igazi vagy igazinak vélt hibáit fedi fel mások előtt jogtalanul; az utóbbi, a rágalom, felebarátjára bűnt költ vagy a meglevőt nagyítva, ferdítve beszéli el. Mind a kettőnek közös mérge, hogy károsítja a jóhírnevet, a féltett, drága kincset, mely nélkül társadalmi életet alig élhetünk s amelyre épen azért természetadta joga van mindenkinek, aki azt *nyilvános* vagy *közveszélyes* vétke által el nem játszotta. A különbség a kettő között a *hazugság*, amelyet a rágalmazó felhasznál, hogy más jóhírének ártson. És épen ez teszi, hogy a rágalom sokkal aljasabb s gyűlöletesebb, mint a megszólás. A rágalmazó ugyanis az *igazi*, meglevő becsületet s jóhírnevet rombolja s így sokkal gyökeresebb jogot sért. A megszóló ellenben csak a *látszólagos* becsületet kisebbsíti vagy semmisíti meg, melyet a vétkes bár jogosan, de érdemén kívül élvez.

Ámde, ha a rágalom rútabb arcú és sötétebb lelkű is, mégis csak édestestvére a megszólásnak. A megszóló megérdemli, hogy a rágalmazó mellé kerüljön a vádlottak padjára. Vétküik közös, t. i. a jóhírnév előzása a jogos tulajdonos-

tól; csupán az egyik csúnyább eszközt használt, mint a másik.

Együtt tárgyaljuk le tehát mi is ügyüket.

Tesszük ezt annál inkább, hogy ezzel is eloszlassuk azt a — sajnos — nagyon is elterjedt balhitet, mely csupán a rágalomban lát vétket, míg ellenben a megszólást, mint *igazi, meglevő* hibásk felfedését szinte ártatlan dolognak tartja, s nem akarja elismerni a benne rejlő igazságtalanságot.

Ezzel szemben hangsúlyozni óhajtjuk, hogy a súlypont, a lényeg mindkét bűnnél az *igazságtalanul okozott becsületbeli kárban* van. E kár nagysága dönt, mint alább bőven kifejtjük, a bűn súlyának megállapításánál.

A megszólás és rágalom formái.

Alig van bűn, mely annyiféle öltözékben, formában lépne fel, mint ez a testvérpár: a megszólás és a rágalom. Nem csoda. Hiszen otthonosan érzik ők magukat a kunyhókban, előkelő szalonokban egyaránt. Ólálkodnak s leselkednek utcán, tereken, a templomok kapujában, sőt zsebtolvajok módjára besurrannak a legszentebb helyekre is. A forma, amelyben bemutatkoznak, meglehetősen különböző. Elsorolunk egynéhányat.

A pletyka, hírhordás. Minden rendű-rangú egyén, de főleg léha s munkakerülő asszonyok napi főfoglalkozása, szórakozása, kenyerere s fő-

leg uzsonnája. Egy-egy találkozás, összejövetel, gyűlés vagy zsűr számtalan megszólást s rágalmat jelent náluk. Valóságos kéjelgéssel terítgetik ki minden ismerősnek szennyesét. Hasonlítanak bizonyos bogarakhoz, melyeknek életeleme a sár, a szenny; utánozzák a sertéseket, melyek különös kedvteléssel a pocsolyában hentelegnek; sőt nem ritkán a hiénák szerepére is vállalkoznak, kiásva a sírokat, hátha abban is találnak valamit, amit felfalhatnak s másoknak kitálalhatnak; szóval nem kímélik még a holtak emlékét sem. „Mennyivel csúnyább más életét kémlelni ki, mint más lakását“ — mondja aranyszájú *szent János*, pedig a pletyka-, a hírhordó erre vállalkozik. Nem kímél, sorra vesz mindenkít. Kedvelt falatja a pap, aki pedig a szentségeket osztja neki, ákitől utolsó vigaszát várja az életben; nem kíméli a koldust, ki ajtajához jön. Nincs állás, hivatal, család, ember, legyen az élő vagy megholt, ártatlan vagy bűnös, akinek békét hagyna. A pletykák terjesztői valóban a társadalom patkányai. Csendben s titokban rongálják annak alapjait, a szeretetet, kölcsönös bizalmat s az igazságosságot. De különösen kitűnnek ebben a *besugók*. A hallott hírekkel nyomban a sértett félhez sietnek ezek s elmondják neki: „Lásd, ez meg ez így meg úgy beszél terólad“. Összeveszítenek így egyesekeket s családokat, csak hogy maguk valamit nyerjenek a bizalomban s barátságban. Ezek az örököz legbágyabb munkatársai. „A besugó átok

alatt leszen, mert sokak közt, kik békében élnek, zavarokat támaszt“ — úgymond az Úr. (V. ö. Jézus S. f. 28. 15.)

Egyik legcsúnyább fajtája a megszólásnak s rágalomnak, mely a *képmutató magasztalás* pajzsa mögé rejtőzik. *Szent Bernátnál* senki jobban nem jellemezte az ilyen alacsony eljárást. „Előbb mélyen felsóhajt (az ily megszóló, rágalmazó) s aztán nagy komolyan, mintegy huzódózva szomorú képet vág, lesüti szemét és siránczó hángon szólal meg: Végtelenül fáj, de be kell vallanom, hogy igaz, amit mondanak róla. Mennyire szerettem, mennyire igyekeztem őt megjavítani. De hiába volt minden. Én ugyan már régen tudom róla, de ments Isten, hogy eláruljam. De ha már egyszer mások is tudják, nem tagadhatom az igazságot. Mily kár érte! Különben olyan derék ember, de ebben az egyben nem menthető...“ (Cant. XXIV. n. 4.)

Névtelen (anonym) levelek írása szintén egyik legnemtelenebb módja a megszólásnak, rágalomnak. Valóságos orgyilkos merénylet. Jellemtelen eljárás olyannal vádolni mást, amiért helytállani személyesen s nyíltan nem merünk. Névtelen levelekre époly kevésbé adjunk, mint ahogy nem szoktunk tolvajokkal, gyilkosokkal szóba elegyedni s tőlük tanácsot elfogadni.

Zúgolódásnak nevezzük azt a megszólást vagy rágalmat, mely a tekintély ellen irányul. Megzavarja ez a társadalmi élet összhangját,

felbontja az előljáró s alattvaló közötti jó viszonyt, bizalmat s így a kormányzást megbénítja, szinte lehetetlenné teszi. Ki méri meg az ebből eredő erkölcsi s egyéb károkat? Megtörténhetik, hogy bizonyos hibák szellőztetése mint megszólás ugyan csak bocsánatos, de mert az előljáró ellen irányul s a zúgolódás jellegével bír, ebből a szempontból sokkal súlyosabb elbírálás alá esik. Megjegyezzük végül, hogy megszólalni, sőt rágalmazni lehet még egy-egy arcki, fejezéssel is, csendes kérdőjellel az arcon, vállvonogatással, mosollyal, titokzatos hallgatással, ha az illetőről jót beszélnek, sőt magával a fagyos dicsérettel. „Vannak vádak, melyek dicsérnek s vannak dicséretetek, melyek vádolnak.” (*Larochefoucauld.*)

A megszólás s rágalom gonoszsága.

„Könnyű dolog a beszéd, könnyen tovalebben, de súlyos sebet okoz. Gyorsan elhangzik, de sokáig tart a fájdalma. Azért a rágalom (megszólás) nagy véték s nagy gonoszság.” (Szent Bernát.)

Igen! soká tart a fájdalma! Mert ha fáj az embernek, mikor vagyonától megfosztják, fáj, midőn testébe szúrnak tört vagy kardot, mennyivel inkább fáj a lelken ejtett seb.

Valóban, mennyi könny hull a csendes magányban, melyet a megszóló s rágalmazó nyelvek fakasztottak! Ha összegyűjtenők mindeme könnyeket, minő keserű tenger válnék belőlük.

Hány megtört szívű ember jár köztünk némán, a rejtett fájdalom sáppadtságával az arcán, mert a megszólás, rágalom nyila általszegzette. Hány sóhaj tör elő a gondterhes keblekből, mert rejtett, talán már százszor megvezekelt hibákat a napfényre hoztak. Minő panaszok, minő átkok hallatszanak a sokszor alaptalan elítélések s szívtelen rágalmak miatt.

Hány igazi boldogságot ígérő ismeretséget robbantottak szét az irigyek nyelvei, hány derék fiatalember szépnek ígérkező pályáját törték derékon s hány családi tűzhelyet dúltak szét. Mennyien nem kapnak kenyeret, mert befeketítették őket. A hírnevében tönkretett ember ugyanis ki van közösítve a társadalomból. Becsület nélkül mibe is kapjon? Legjobb, ha idegen országba költözik. Akárhány gyenge lélek a másvilágon, az öngyilkosságban keresett menedéket...

Az *Isten Lelke* így jellemzi a megszóló s rágalmazó nyelvet:

„A rágalmazó az emberek utálatossága“. (Péld. 24. 9.) „Nyílt sír az ő torkuk; nyelvüket álnokul forgatják: áspisok mérge vagyon ajkaik alatt.“ (Zsolt. 13. 3.) „Az ostor csapása kékséget okoz, a nyelv csapása pedig a csontokat is összetöri.“ (Jéz. Sir. f. 28. 21.)

Ugyanezért rettentő bosszújával fenyegeti meg a megszólót s rágalmazót az Úr:

„A rágalmazókhoz ne vegyülj, mert hirtelen támad veszedelmük“. (Péld. 24.; 21. 22.)

„Sokan hullottak el fegyver élén, de nem, mint amennyien elvesztek nyelvük miatt.“ (Jézus S. f. 28. 22.)

A nyelv miatt pusztult el többek között az istentelen *Jezabel*, kinek történetét drámai módon írja a Királyok Könyve. A zsarnok Ákáb király megkívánja a kastélya melletti szép szőlőskertet, *Nábotnak* becsületes tulajdonát. Midőn pedig a jogos tulajdonos nem akart az őseitől öröklött birtokáról lemondani, a király emiatt búskomorságba esik: *„ágyára dőlven, arcát a falhoz fordítá és nem evék kenyeret“*. Felesége vigasztalja: *„Nagy tekintélyed van és jól uralkodol Izrael országán. Kelj fel és egyél kenyeret és légy jókedvű, én neked adom a jezraheli Nábot szőlőjét“*. A gonosz asszony erre a rágalom fegyveréhez nyul, *Nábotot* hamisan bevádoltatja és megkövezteti. Alig foglalja el azonban Ákáb a véres gaztett díját, a *Nábot-féle* szőlőt, íme feltűnik portáján az Úr követének, a teszbii *Illésnek* félelmetes, szikár alakja s kihirdette neki az Úr rettentő ítéletét: *„Ezeket mondja az Úr: Ezen a helyen, melyen felnyalták az ebek Nábot vérért, felnyalják a te véreidet“*. *„De Jezabelről is szól a Úr, mondván: Az ebek eszik meg Jezabelt Jezrahel mezején.“* (V. ö. Kir. k. III. 21.)

És minden úgy lőn, ahogy az Úr megmondotta. *Akabot* a szirusokkal vívott harcban egyik bizonytalanba ellőtt nyíl halálra sebzi s vérért valóban az ebek nyaldosták. Később *Jehu*

király, kire *Isten* ítéleteinek végrehajtását bízta, kiirtja *Akab* egész nemzetségét. A legkegyetlenebbül azonban *Jezabel*, *Akab* felesége bűnhődött. A kacér asszony arcát kifestve s fejét felékesítve az ablakon át szemléli az új király bevonulását *Jezrahel*be. „*És Jehu főlemelé arcát az ablakra és mondá: Kicsoda ez?*“ És midőn megtudja, nyomban kiadja a parancsot: „*Vessétek le őt. És leveték őt és a vér a kőfalra freccsent és a lovak körmei eltapodták őt. És mikor bement Jehu enni és inni, mondá: Eredjetek és nézzétek meg amaz átkozottat és temessétek el őt, mert király leánya. És mikor elmentek, hogy eltemessék őt, nem találák, csupán csak koponyáját s lábait és kezefejeit. És visszatérvén, megjelenték ezt Jehunak. És mondá Jehu: Az Úr beszéde ez, melyet szolgálja, a teszbii Illés által szólott, mondván: Jezrahel mezején eszik meg az ebek Jezabel testét...*“ (V. ö. Kir. k. IV. 9.)

Absalon is, ki atyjának, *Dávid*nak jóhírnevét megtámadva a népet forradalomba vitte, szerencsétlen, csúfos halállal végzé életét. *Isten* sujtó kezét nem tudta visszatartani az oly szent édesapának, minő *Dávid* vala, közbenjárása s imája sem. (Kir. k. II. 18.) Sőt magát *Máriát*, *Mózes* nővérét, ki *Isten* népének történetében oly tekintélyes szerepet játszott, hirtelen poklossággal sujtja az Úr, úgy hogy a kiütésektől „*fehér lőn, mint a hó*“, mert nem félt rágalmazni *fitestvérét* s *előljáróját*, *Mózes*t. (V. ö. *Mózes* IV. 12.)

Ámde azok száma, kik *itt a földön „elvesznek nyelvük miatt“* (Jéz. Sir. f. 28. 22.), aránylag nagyon csekély, bizonynyal sokkal kisebb, mint pl. az utolsó világháború áldozataié. Valóban elenyésző tehát azokéhoz képest, kik a világ kezdetétől fogva *„fegyver élén hullottak el“*. És ime mégis arról biztosít bennünket *Isten* tévmentes ígéje, hogy: „sokan hullottak el fegyver élén, *de nem mint amennyien elvesztek nyelvük miatt“*.

Hol és hogyan veszték el tehát azok a milliók, az a sokkal több, mint amenyit itt a földön valaha fegyver elpusztított? Rettentő kinyilatkoztatás ez! Fellebbenti előttünk az örökkévalóság függönyét s bepillantást enged *Isten* titkos ítéleteibe s a pokol örvényébe.

Milliókat s milliókat látunk a kárhozat helyén, kik nyelvük miatt jutottak oda. Kard, puska, ágyú, gránát s bomba együttvéve nem pusztított el soha ennyit. Ezek mind a nyelv áldozatai.

Ne csodálkozzunk rajta! Az az *Isten*, ki minden-hivalkodó, felesleges szót számonkér az ítéletkor (v. ö. Máté 12. 36.), hogy azt szigorúan megfenyítse, vajjon nem fogja-e az örök tűzbe taszítani azokat, kik álnok nyelvüket törnek, gyiloknak használták és annyi lelket, szívet halálra sebeztek, lábbal tiporva *Isten* főparancsát s Jézus legfontosabb törvényét: a szeretetet?

Valóságos kútmérgezői voltak ezek a társadalomnak. *„Elvesztek nyelvük miatt.“* Ször-

nyű meglepetések várnak reánk e tekintetben az ítélet napján. Látni fogunk ott majd a baloldalon nemcsak gyilkosokat, paráznákat, házasságtörőket, rablókat s tolvajokat, hanem a jámborság és istenfélelem mázával bevont, festett koporsókat, vagyis urakat, úrnőket, sőt imádságos anyókákat, kik gyóntak s áldoztak, nyakra-főre, gyujtogatták a gyertyákat *szent Antal* szobra előtt; ott voltak minden búcsújárás-szon, nyakukon hordva a nagyszemű rózsafüzért s körülcsúszkálva térdeiken Szűz Mária kegyoltárát; fogadott bűjtjeiken a világ kincséért sem ették volna a „zsírosat“ s íme mégis *„elvesztek nyelvük miatt“*. Elvesztek, mert *nyilt sir volt a torkuk, nyelvüket álnokul forgatták, áspisok mérge volt ajkuk alatt.* (Zsolt. 13. 3.)

Hiszen igaz, meg is gyónták azt mindannyiszor, hogy nyelvükkel vétkeztek. Ámde — kérdem — szakítottak is tényleg a bűnnel s főképp igyekeztek-e komolyan megadni a *köteles elégtételt*, amely nélkül nincs bűnbocsánat? Törekedtek-e behegyeszteni a sebzett szíveket, megvigasztalni azokat, kiket halálra szomorítottak, jóvátenni az okozott erkölcsi károkat, melyeknek megszólással s rágalommal voltak okozói? Íme ezért vesznek el annyian nyelvük miatt. „Ha a megszólást (rágalmat) el nem hagyjuk — mondja ez ügyben szépen *szent Bernát* —, mit ér akkor nekünk, ha testünket naponként megfeszítjük és kínozzuk? Mire való akkor a bűjt, mire való a folytonos imádság, ha nyelvünket

meg nem zabolázva mégis csak elkárhozunk? Mit határoz az, mit változtat reánk nézve, ha a test vagy lélek gonoszsága, a testiség avagy a *megszólás (rágalom)* miatt jutunk a pokolba?”

Mert „a rágalmazók Istentől gyűlöltek ... halálra méltók” — mond az apostol. (Rom. 1. 30. 32.)

Orvosság a nyelv-bűnök ellen.

a) Ha tehát a rettentő örvényt, melybe a nyelv-bűnök oly könnyen, szinte észrevétlenül taszíthatnak, elkerülni akarjuk, törekedjünk elsősorban az igazi, őszinte felebaráti szeretetre. Ennek megint az istenszeretet a forrása. Az embert ugyanis azért szeretjük, mert *Isten arcképe*. Lehet ez az arckép tökéletlen, de mégis csak tiszteletet s szeretetet érdemel a Teremtő miatt, akit ábrázol.

Az ember aztán *Isten gyermeke*. Atyának nagyobb örömet nem szerezhetsz, mintha gyermekével jót tész; viszont nagyobb szomorúságot nem okozhatsz, mintha gyermekét megveded s gyűlölöd, nyelveddel gyilkolod.

Mint Isten közös gyermekei, *testvérek* vagyunk az Űrban. Minő rút dolog, mikor testvér testvér ellen támad s azt legdrágább kincsében, becsületében, jóhírnevében megkárosítja. „*Ha ti egymást marjátok s rágjátok, meglássátok, hogy egymást fel ne emésszétek*” — int az apostol. (Gal. 5. 15.)

Felebarátomban Jézus Krisztus fogadja el tő-

lem a jótéteményt, de veszi szívére a sérelmeket is. „*Nekem cselekedtetek*“ — úgymond az Úr. (Máté 25. 40.) A megszólás, rágalom s gyalázat azt a Krisztust éri, ki naponként testét kínálja ételül s kinek véréből ajkunk piroslik. Minő ördögi csoda ez: naponként isteni Bárányt élvezni s a farkastermészetet mégsem vetkezni le!

b) De a szeretethez járuljon az üdvös félelem is attól az isteni Bírótól, ki előre kijelenti: „*Ne ítéljetelek (annál kevésbbé szóljatok meg vagy rágalmasszatok!), hogy ne ítéltessetek. Mert amily ítélettel ítéltek, olyannal íteltettek meg; és amily mértékkel mértek, visszaméretik nektek*“ (Máté 7. 1. 2.) „*Mert irgalom nélkül való ítélete lesz annak, ki irgalmasságot nem cselekedett*“ (Jak. 2. 13.)

c) Mindezeknek gyakori s beható megfontolásához járuljon a nyelv következetes s rendszeres megfékezése, ami elsősorban azáltal történik, ha megtanulunk *bölcsen hallgatni*. A hallgatásban rejlő roppant nevelő s művelő erőt már a régi pogány világ is ismerte. *Pythagoras* mindazoknak, kik bölcséleti iskolájába iratkoztak, ötévi szigorú hallgatást írt elő. Az *Isten Lelke* is nem egyszer felhívja figyelmünket e hathatós orvosságra:

„*Szádra csinálj ajtókat és lakatokat . . . beszédeidnek csinálj mérleget és szádnak igazgató zabolát*“ (Jéz. S. f. 28, 28. 29.) „*Legyen minden ember gyors a hallásra, de késedelmes a szólásra*“ (Jak. 1. 19.) Az okát is megmondja az

Úr: mert „a sok beszéd nincs bűn nélkül“.
(Péld. 10. 19.)

Készséggel elismerjük, hogy a megszokás hatalmát nem könnyű megtörni, s így a nyelvhibák leküzdése sem megy egyszerre s minden nehézség nélkül. De lehetséges, és meg kell lennie. Kitűnő módszert ajánl erre *Loyolai szent Ignác* az ú. n. *részletes lelkiismeretvizsgálásban*, melynek alapelemeit már megismertettük, midőn arról szözlöttünk, mikép lehet a káromkodásról leszokni. (A második parancs 28. oldal.)

Mit tegyünk, ha minket megszözlak, rágalmaztak ?

a) Elöször is: *vigasztalódjunk!* Nem mi vagyunk az első s egyetlenek, kiket e csapás ér. Söt van-e ember a föld hátán, kinek a nyelvektől szenvednie nem kellene. Jusson eszünkbe a molnárnak s fiának ösrégi humoros meséje, mely oly nagy igazságnak a hordozója. Utazni mentek a szamarukkal. Egyszer az apa ült fel, aztán a fiú, majd mind a ketten; végül gyalogoltak a szamár mellett. Ámde sehogysem tudták eltalálni az emberek ízlését; mindig megszözlak s kinevették az eljárásukat.

De nemcsak mi gyarló emberek tapasztaljuk ezt; magának az *Isten Fiának* sem volt különbsorsa itt a földön. „*Eljölt János* (a keresztlő) — panaszolja maga *Jézus* — *nem evett és nem ivott és azt mondják: ördöge vagyok. Eljölt az ember fia, eszik és iszik és azt mondják: Ime, a*

jalánk és borivó ember, a vámosok és bűnösök barátja.“ (Máté 11. 18. 19.) A szentek is megízlelték valamennyien azt az égető s keserves kínt, amelyet a becsületen ejtett seb sajgása okoz. Sőt épen ez az a pont, melyben Isten bölcs megengedése folytán a legtöbbet szenvedtek. Megvan ennek a jó oka. Az ember ugyanis mihez sem ragaszkodik oly makacsul, mint becsületéhez, jóhírnevéhez. Itt nyújtja le az önszeretet legmélyebb gyökereit. Szinte porrá zúzva, megsemmisülve érezzük magunkat, ha becsületünkől fosztanak meg minket. De épen ez tesz bennünket alkalmasakká, hogy Isten belőlünk s általunk nagyot alkosson az ő dicsőségére. Ő ugyanis a *Teremtő*, aki semmiből hozza létre műveit. Ez az ő egyik legjellemzőbb tulajdonsága. Megengedi tehát, hogy a rágalom, a gúny, a gyalázat kiirtson belőlünk mindent, amit csak magunkban nagyratartunk, saját érdemünknek tulajdonítunk, ami csak önzésünknek hízeleg. Mikor végre az ember elismeri, hogy magában semmi, akkor lesz Isten kezében valami, *„hoggy egy ember se dicsekedjék az ő színe előtt“*. (Kor. I. 1. 29.)

b) Ha megtámadják becsületünket, nézzünk komolyan utána, nem szolgáltunk-e arra reá s *nincs-e meg bennünk, legalább bizonyos fokban az a hiba, melyet az emberek kifogásolnak*. Ha ártatlanoknak érezzük magunkat, ám legjobb hallgatnunk s ügünk védelmét *Istenre* bízunk.

Midőn egyszer szienai *Szent Katalint* valami gonosz asszony megrágalmazta, panasszal fordult emiatt az *Úrhoz*, aki kegyes volt hű szolgáját a következő szavakkal vigasztalni: „*Azt hiszed, én nem tehetem meg, hogy az emberek ne higgyék el, mit rólad mondanak?*“

Szalézi szent Ferencet bizonyos fiatal nemes, kinek pazarlását pénzkölcsönökkel nem akarta támogatni, csúful megrágalmazta. A szent püspök keze írását bámulatos ügyességgel utánózva gyanus levelet írt valami nő-személyhez s azt a város főterén elhajította. A levél csakhamar közkézen forgott. Magának a püspöknek is megmutatták. „Ez az én kezem írása — szólott —, de *Isten* tudja, hogy nem én írtam.“ Hallgatagon tűrt s szenvedett s viselte a rá nehezedő súlyos gyanu terhét, míg végre két év múlva a rágalmozó halálos ágyán nyilvánosan beismerte gaztettét.

c) Végül, ha kénytelenek vagyunk beismerni, hogy a megszólásra bizony rászolgáltunk, a becsület visszaszerzésének legjobb módja az, *ha magunkat gyökeresen megjavítjuk*. Legkönnyebben úgy hallgattatjuk el a gyalázó nyelveket, ha a támadásokat a bűnbánat szellemében viseljük el. És ha egyben-másban ártatlanok volnánk is, de gondoljuk meg, hogy már volt idő, mikor talán vétünk által megérdemeltük a gyalázatot, mely *Isten* büntetéseként elért minket. Semei gyalázkodása, mintha *Dávid* ölte volna meg *Saul* királyt, rágalom volt. *Dávid* azonban nyugodt türelemmel fogadta el *Isten* kezéből a keserű kelyhet, mert tudta, érezte, hogy más ügyben súlyosan megbántotta az *Urát*. Azért nem is engedi meg, hogy szolgálai megtorolják megbántójának arcátlan viselkedését: „*Haggyjatok* — úgymond — *békét neki*,

hadd átkozzon az Úr parancsa szerint“. (Kir. II. 16. 11.)

A megszólás és rágalom súlya.

Mind a megszóló, mind a rágalmazó *súlyosan* vétkezik, ha ugyan öntudatosan lényeges kárt ejt más becsületében, jó hírnevében.

Nem csekély s könnyű feladat azonban annak megállapítása, hogy mit kell e tekintetben nagy s lényeges kárnak tartanunk. *Loyolai szent Ignác* erre a következő aranyszobályt adja.

„Ha másnak ismeretlen, súlyos vétkét hozom nyilvánosságra, akkor súlyosan vétkezem; ha bocsánatos bűnét, akkor — bocsánatos bűnt követek el; ha tökéletlenségét — akkor a saját tökéletlenségemet árulom el.“

Valóban ez pompásan van megmondva. Azonban helyes megértésére s alkalmazására egymás körülmény is tekintetbe veendő. Nevezetesen:

a) számba kell venni, ki az, *aki a bűnt, a hibát elmondja*. Egészen más csorba esik a jóhírneven, ha tekintélyes okos és komoly férfiú beszél el valami kedvezőtlent felebarátjáról, mint ha azt valami közismert fecsegő, könnyelmű asszony teszi.

b) Attól is sok függ, hogy ki az, *aki ellen megszólás vagy rágalom irányul*. Köztiszteletben álló, feddhetetlen egyénnek sokkal többet árt, ha igazi vagy költött hibákat, bűnöket fecsegnek el róla, mintha ugyanezt teszik más valakivel, aki-

nek multjához jelleméhez köztudomás szerint már szennyfoltok tapadnak. Így pl. közbecsületben álló, szentéletű pap, ki mások bizalma nélkül üdvösen nem működhetik, igen jelentékeny kárt szenved, ha róla bocsánatos bűnöket beszélnék el; s halálosan vétkeznék, ki róla ily híreket terjesztene. Míg ellenben — úgyszólván — semmit sem vesztené a könnyűvérű katonatiszt, ha róla elmondanák, hogy szeret mulatni, nagy barátja a bornak s kártyának s futkos a lányok után. Ezt ugyanis mindenki oly közönséges dolognak tartaná, hogy szinte csodálná, ha nem így volna.

Gyakorlati esetek.

Alkalmazzuk most már ezeket az irányelveket néhány gyakorlati esetre.

1. Természeti fogyatkozásokat, minők tehetségtelenség, okosság-hiány, törvénytelen származás stb. másokról feltárni rendesen csupán bocsánatos bűn, mert mindenki tudja, hogy ilyesmiről az ember nem tehet s ezek ellenére is a legbecsületesebb ember lehet. Ha azonban ily megszólás (rágalom) másnak esetleg mégis nagy kárt okoz, a halálos büntől alig menthető.

2. Valakit úgy általában kevélynek, fukarnak, haragos természetűnek mondani szintén csak bocsánatos. Ezek s hasonló elnevezések ugyanis többnyire csak a természeti hajlamokat s bizonyos bocsánatos bűnök gyakorlabb ismétlődését szokták jelenteni.

3. *Egyetlen* súlyos bűnt többeknek elbeszélni rendesen halálos bűn, mert nagy becsületbeli kárt okoz. Így pl. elhíresztelni, hogy a tisztaság dolgában elbukott, hűtelenséget követett el hitvestársa ellen, lopott, sikkasztott stb.

4. Súlyos bűnt *egyetlen* okos férfiúnak elmondani, kiroi méltán feltehető, hogy azt titokban tartja, bizonyára

nem halálos bűn, sőt büntelen cselekedet lehet, ha megfelelő okból, pl. tanács- vagy vigasztalás céljából történik. Sőt ily alapos mentség híján is valószínűleg nem több a bocsánatos bűnnél. Így rendszerint nem vét *súlyosan* a feleség, aki a másokról megtudott nagy botlásokat csupán férjének beszéli el, akiről, mint komoly s lelkiismeretes férfiről feltételezi, hogy ily dolgokról mások előtt hallgatni fog.

5. Úgy általában kedvezőtlenül nyilatkozni egyések-ről magában véve rendesen csak bocsánatos bűn, ha csak nem oly kifejezésekkel történik, amelyből az illetők nagy vétkeire lehet méltán következtetni, mint pl. ha valaki másról azt állítaná, hogy róla bővebben beszélni nem lehet a szeretet súlyos sérelme nélkül.

6. A másoktól hallott hírek továbbadására nézve a következő szabályok állnak.

a) Halálos bűn az *igazságosság* ellen továbbítani a felebarátunk hírnevét súlyosan érintő híreket, ha úgy adjuk elő a dolgot, hogy hallgatóink az általunk felhozott bizonyíték alapján elhiszik azokat. Ez történhetnék meg, ha a megszólást (rágalmat) így vezetném be: „Teljesen hiteles forrásból tudom“ vagy „egészen megbízható egyén mondotta nekem...“ Ily esetben a megszólás (rágalom) a becsületbeli kárnak valóságos s bűnös oka volna s így az igazságosság szenvedne sérelmet.

b) Halálos bűn, de csak a *szeretet* ellen ugyanily hírek elbeszélése, ha azoknak a hallgatók csupán a saját könnyelműségük- s rosszaságukból kifolyólag adnak hitelt.

c) Bocsánatos bűn vagy büntől mentes dolog valamit mint hitelt nem érdemlő, pusztá mendemondát szóvá-
tenni, midőn hallgatóink is előreláthatólag azt mint ilyet fogják fel.

7. Elbeszélni súlyos bűnt a tettes megnevezése nélkül nem véték, feltéve, hogy a hallgatók azt, akiről szó van, a körülményekből meg nem ismerhetik. Ellenben halálos bűn lehet, ha a szereplőt úgy leírjuk, hogy kilétét könnyű kitalálni. Ugyancsak súlyos véték a bűnöst ugyan el nem árulni, de megnevezni a családot, zárdát,

szerzetet, amelynek tagja. Így ugyanis az illető erkölcsi testületet éri a kár.

8. Oly bűnt elbeszélni, mely más, már közismert vétkekkel szorosan összefügg, legfeljebb csak bocsánatos; mint pl. részeges férjről azt állítani, hogy feleségét el szokta verni. Ellenben súlyos bűn volna egészen más természetű bűnt fedni fel, mint aminőben az illető egyén becsülete már hajótörést szenvedett, pl. tolvajlásért elítéltről elterjeszteni, hogy házasságtörő.

9. Azt hirdetni, hogy ebben vagy abban a városban, faluban minden kereskedő csaló, minden asszony rossz, lehet halálos, ha ugyan ebből valamennyinek becsületére tényleg szennyfolt tapad. Legtöbbször azonban az ily nagy mondásokból egyesek becsületére következtetni nem lehet s így alig mondhatók megszólásnak vagy rágalomnak. Ilyen túlzás volt az, amelyet *Abraham a S. Clara*, szellemességéről s csípős humoráról híres szónok engedett meg egykor magának, mikor az állította, hogy a becsületes asszonyt hallgatói közül *egy* talicskán ki lehetne a templomból vinni. Mikor pedig a felzúdulт közönség e kijelentés visszavonását követelte, azzal vágta ki magát: „Hiszen azt nem mondtam, hogy hányszor kellene fordulni...”

10. Nem szabad titkos súlyos bűnt úgy sem elbeszélni, ha hozzá is tesszük, hogy az illető penitenciát tartott érte. A vezeklés ugyanis nem tudja egészen lemosni a becsületenség foltját az emberek szemében s a teljes bizalmat helyreállítani.

11. Azt állítani egyes szerzetekről vagy zárdákról, hogy lazultak, világiasak, fogadalmat, szabályt nem tartanak, halálos bűn, ha ugyan ez a gyászos állapot nem valóságos és *közismert*.

12. Egész nemzetekről megállapítani, hogy kevélyek, nem civilizáltak stb. rendesen semmi bűn. Ugyanis rendszerint közismert tulajdonságok ezek, természetes hajlamok, melyekből egyesek jellemére mi sem következik.

Megjegyzések.

Lelkiismeretünk helyes irányítására s a szabatos gyónásra jó szolgálatot tehetnek még a következő megjegyzések.

a) Szorosan véve eleget teszünk kötelezettségünknek, ha a szentgyónásban bevalljuk, hogy más becsületében (ennyi és ennyi esetben) súlyos kárt tettünk, nem említve, hogy az rágalom vagy megszólás volt-e. E kettő között ugyanis, mint említettük, csak a hazugság teszi a különbséget, ami magában véve bocsánatos bűn s így nem kötelező anyaga a gyónásnak. Ha a gyónató mégis megkérdi, hogy a becsületbeli kár rágalom vagy megszólás által történt-e, ezt csak azért teszi, hogy a jóvátétel módját megállapíthassa, amely más, ha a feltárt bűn költött volt és más, ha valódi.

b) Nem tesz különbséget a rágalom vagy megszólás szempontjából, hogy másnak *miféle* bűnét fedtük fel. Erről tehát szintén hallgathatunk.

c) Aki egyszerre *többek* előtt szólt meg vagy rágalmazott, *bár súlyosabb*, de csak *egy* bűnt követett el. Hasonlókép *egy* s nem több annak a bűne, aki egyben egész család, testület vagy község ellen követte el a megszólást s rágalmat.

Elégséges tehát bevallanunk azt, hogy másokat (egy családot, községet stb.) súlyosan megszoltunk vagy rágalmaztunk anélkül, hogy hallgatóinknak vagy pedig a becsületbeli kárt szenvedetteknek sokaságát, számát kifejeznők.

A bűnök megengedett feltárása.

Fontos és érdekes kérdést kell itt még letárgyalnunk, melynek a nyolcadik parancs szempontjából a gyakorlati életben igen nagy a jelentősége. Mikor s mennyiben szabad, sőt kötelesség mások bűnéről beszélni?

Különbséget kell evégből tennünk a rejtett s nyilvános bűnök között.

Rejtettnek azt a bűnt nevezzük, melyet legfeljebb csak néhányan ismernek s ha a nesze lapang is, de még van remény, hogy nem válik köztudomásúvá.

Nyilvános a bűn, ha már olyannyira ismert, hogy hírének mind szélesebb körű elterjedését megakadályozni többé nem lehet. Lehet továbbá valami *jogilag* nyilvános, ami felett t. i. már a bíróság ítélkezett; *tényleg* nyilvános pedig az, amiről a nagyközönség nyíltan tárgyal.

A rejtett bűnök feltárása.

Vannak esetek, mikor rejtett bűnöket feltárni szabad, sőt kötelesség. Megkövetelheti azt a köz- vagy magánjó érdeke.

a) Így a *közjó* követelménye, hogy leleplezzük a csalókat, csábítókat s általán közveszélyes egyéneket.

b) A magánjó megkívánhatja vagy legalább is megokolttá s megengedetté teheti, hogy valaki tanácsot, vigaszt kérjen, jóllehet ez mások

hibáinak érintése nélkül nem lehetséges. A vádlott is feljogosítva érezheti magát, hogy vádlójának titkos hibáit feltárva az ellene felhozott tanúság erejét s értékét csökkentse. Óvhatunk — ugyancsak a magánjő érdekében — egyeseket vagy családokat, nehogy oly orvost, ügyvédet, nevelőt, cselédet stb. fogadjanak, aki megbízhatatlan.

c) *Magának a bűnösnek* érdeke, hogy hibáit eláruljuk annak, aki őt megjavíthatja s esetleg a végromlástól megmentheti. Ilyenek elsősorban az illető előljárói szoktak lenni. S általában minden magánegyén a vétkest a bíróságnál följelentheti. A bűn igazságos megfenyítése ugyanis a köz- s magánjót hathatósan előmozdítja.

Mindazonáltal az igazságosság és szeretet megköveteli, hogy a rejtett bűnök feltárásánál a következő két feltétel *mindig* érvényesüljön:

a) Ne csináljunk a bűn elárulása által a vétkesnek aránytalanul nagyobb kárt, mint amekkorát ő vétke által másoknak okoz.

b) Amennyire lehet s szabad, óvjuk a bűnös becsületét s érdekeit is. Ne nevezzünk meg tehát személyt, ha az mellőzhető; ne mondjunk többet s többeknek, mint amennyire szükséges; végül figyelmeztessük s javítsuk előbb a vétkest, ha a cél nagyobb kellemetlenség nélkül így is elérhető.

Nyilvános bűnökről való beszéd.

Akár jogilag, akár tényleg nyilvánossá váltott dolgokról mindenki bűn nélkül beszélhet. Szabadon tárgyalhatunk arról, amit az újságok már megírtak vagy ami nyilvános gyűléseken szóba került. A köztisztviselők, mint ilyenek eljárása, hibái is nyilvános bírálathoz tárgyat tehetik.

Az egykor nyilvános, de jelenleg már megjavított s feledésbe ment hibák, bűnök emlékét feleleveníteni azonban nem szabad. Minden esetben véték ez a szeretet ellen, sőt sérti az igazságosságot is, ha az eset jogilag nyilvánossá nem vált.

Amit egy helyen nyilvánosan tárgyalnak, azt más, távollevő vidéken is el lehet beszélni, annál is inkább, mert — tekintve a mai közlekedési stb. eszközöket — a híreket elhatárolni szinte képtelenség.

Ami valamely *zárt* testület (pl. zárda, intézet) kebelén *belül* köztudomású s így megbeszélhető, azon *kívül* még titok lehet s így bűn nélkül nem hiresztelhető, hacsak a köz- vagy magánjót azt meg nem kívánja.

Az újságírásról.

A sajtó óriási jelentősége a politikai s társadalmi életre közismert dolog. Egyik leghatalmasabb fegyver a kezében éppen az újságolás, a hírszolgáltatás. A legtöbb újság napjainkban, távol attól, hogy ezt a közjó szolgálatába bocsátaná, alacsony érdekekből vagy csupa szenzá-

cióhajhászásból vakmerően belegázol egyesek, családok, sőt magának az *Egyháznak* s hazának becsületébe, jóhírnevébe. Vannak lapok, melyek úgyszólván a nyolcadik parancs sértéséből élnek s gazdagodnak. Mert, sajnos, legtöbb ember épen az oly újságok után kapkod, melyek a legszemérmetlenebb módon szólnak meg s rágalmaznak.

Katholikus lapjaink, melyek az *Isten* által felállított tilalomfát tiszteletben tartják, ebben példájukat nem követhetik. Hogy azonban háttérbe ne szoruljanak, sőt versenyképesek legyenek, nagyon is megokolt, sőt szükséges, hogy hírszolgáltatásuk szintén eleven legyen s e tekintetben elmenjenek a *megengedhető* határokig. Hozhatják tehát a nyilvánosságra jutott eseteket, sőt jól teszik, ha ebben lap társaikat megelőzik. Bírálhatják a nyilvánosság előtt szereplők eljárását, sőt feltárhatják azok rejtett hibáit is, akiket mint méltatlanokat s alkalmatlanokat a közügyek vezetésétől el kell távolítani. Sohasem szabad azonban titkos bűnöket csupa újsághajhászásból felkutatniok s még kevésbé a gyanúsítás s rágalom fegyveréhez nyúlniok. Így felednék legmagasztosabb hivatásukat, amely épen az igazságnak s jognak védelme.

A történetírásról.

Sok és nagy oka van annak, hogy a történetírásnak megvan a szabadsága, sőt kötelessége rejtett hibákat is feltárni, megállapítani, sőt

azok emlékét az utókor számára is megörökíteni. Így töltheti be ugyanis legszebb feladatát, mely a világkormányzásban megnyilatkozó isteni igazságszolgáltatás feltüntetése; így lehet az élet mestere.

Arra azonban ügyelni kell, hogy újabbkori történetek megírása által a szereplőknek még maig is élő hozzátartozói erkölcsi vagy anyagi kárt ne szenvedjenek. Nagyot véthet a történetíró akkor is, ha egyes osztályok, pl. az egyháziak hibáinak egyoldalú elbeszélése által botrányt okoz. Ez a történelem érdekeivel s céljával semmiképen sem igazolható. Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy a történelem az igazságot elhallgassa. Beszéljen mindenről; de helyes beállításban. Sőt sokkal jobb, ha katolikus írók adják elő a tényeket, mintha megvárják, míg az ellenség találja azokat — a saját megvilágításában — a világ elé. Az *Egyház* egyébként nem fél az igazságtól, miért is nem habozott titkos levéltárait megnyitni a tudós világ előtt.

Jegyzet: Miként lehet kényes kérdésekről is a legnagyobb tárgyilagossággal s épületesen írni, láthatjuk Pastor tanárnak „Die Geschichte der Päpste“ című pompás munkájából, melyet napjainkban bocsát közzé.

A megszólás és rágalom meghallgatása.

„Nem akarom eldönteni, mondja *szent Bernát*, vajjon ki érdemel nagyobb büntetést, az-e, aki más hecsületét szóval sérti vagy az, aki az ily

beszédet meghallgatja. A különbség közöttük csak az, hogy míg az egyiknek a nyelvén, van az ördög, a másiknak a fülében.“

E kettős vétség amúgy is oly szorosan összefügg, hogy szinte egyet alkot, mint *Loyolai szent Ignác* találóan megjegyzi: „ha nem volnának készséges hallgatók, olyan sem volna, ki más hibájáról beszél“.

A *Szentírás* is óva figyelmeztet nemcsak arra, hogy „*a szádra csinálj ajtókat s lakatokat*“, hanem arra is, hogy „*sövényezd be füleidet, ... ne hallgass a gonosz nyelvre*“. (Jézus S. f. 28. 28.)

1. Vétkezik tehát és pedig kétszeresen is a szeretet ellen, aki minden ellenkezés nélkül meghallgatva a megszóló vagy rágalmazó beszédet, abban részt vesz, azzal egyetért. Mert valóban, ha a rágalmazó s megszóló hasonló ahhoz, aki *mást* és egyben *önmagát* is meggyilkolja, mindaz, aki nem ragadja ki kezéből a fegyvert, jölehet azt megtehetné, *mindkét* gyilkosság bűnében részes.

A *súlyos* megszólás s rágalom meghallgatása tehát ugyancsak *súlyos* bűn. Mindazonáltal mérsékléssel szolgálhatnak a következő körülmények.

a) Ha nem látjuk tisztán, vajjon nem okkal s joggal tárják-e fel előttünk felebarátaink hibáit. Lelkiismeretes emberről ugyanis feltételezhető, hogy nem mondana el olyat, amit másnak meghallgatnia nem szabad.

b) Ha nincs komoly remény, hogy a megszóló

lást, rágalmat közbeszólással meg lehet akadályozni.

c) Ha túlságosan nehezünkre esik másokkal szembeszállni s szemrehányásukat, neheztelésüket magunkra vonni. Miért is ritka eset, hogy magán egyén a megszólás vagy rágalom egyszerű meghallgatása által *halálosan* vétessen.

Sőt minden bűntől menthető az, aki elhagyni igyekszik azt a társaságot, melyben megszóló s rágalmazó beszédek folynak vagy aki mély hallgatásával, arckifejezésével nemtetszését tudtul adja.

Hasonlóképen nem vétkeznek a szolgák, munkások, kik másokkal együtt dolgozva ily beszédek hallgatni kénytelenek. Sőt azt sem lehet nekik bűnül számítani, ha nagyobb kellemetlenség elkerülése végett közömbös megjegyzésekkel az effajta társalgásban résztvenni látszanak.

2. Vétkezik s pedig *érzelmileg az igazságosság* ellen, aki a megszóló vagy rágalmazó beszédet, bár elő nem mozdítja, de felebarátja becsületbeli kárán *örülve* hallgatja. E bűn máf sokkal súlyosabb s könnyebben válik halálossá.

3. Legsúlyosobban vét s az *igazságosságot tettleg* megsérti, aki a megszóló, rágalmazó beszédet kihívja, élénk érdeklődés, kérdezősködés által előmozdítja. Az ilyen ugyanis a felebarát becsületbeli kárának valóságos, bűnös társ-oka.

Enyhítő körülmények e két utóbbi esetben is lehetnek; ilyenek pl. ha valaki csupa léhaságból

mulat mások megszólásán anélkül, hogy felebarátja becsületbeli kárán örülne; vagy pusztán könnyelmű kíváncsiságból halászzgat a hírek után, melyeket azonban, ha becsületsértők, tovább adni nem akar.

Védjük meg mások becsületét.

Ámde ne elégedjünk meg azzal, hogy a megszóló vagy rágalmazó beszédben részt nem veszünk s a bűntől magunkat úgy, ahogy megvédelmezzük. Legyünk rajta, hogy ügyes, okos, bátor, ha kell, erélyes fellépéssel mások jóhírnévét meg is védelmezzük.-

Először is mutassuk ki s hozzuk lehetőleg köz tudomásra, hogy a megszólók s rágalmazók nálunk kedvező fogadtatásra ne számítsanak.

Így tett pl. *szent Ágoston* is, aki ebédlője falára nagy betűkkel kiíratta: „Akik másokat megszóltnak, azoknak itt nem tálnak“.

Hugo Viktor, az elitévedt nagytehetségű francia költő (+ 1885.) csupán a nemes emberies érzés sugalmát követve, szobájában karosszéket tartott ezzel a felírással: Itt ül a távollevő. És ezt a helyet senkinek sem volt szabad elfoglalnia. Eleinte a lángész hóhortjának tartották az egészet. Később rájöttek az értelmére. Figyelmeztetés akart ez lenni, hogy a távollevőkről oly megbecsüléssel beszéljünk, mint ha jelen volnának.

Még jobb, ha arckifejezésünkkel s mély hallgatással fejezzük ki nemtetszésünket mások jóhírének csorbítása felett. Így cselekedett alaminznás *szent János*, aki ily módon rendesen el

tudta némítani a megszóló, rágalmazó ajkat. Ha pedig ez az eljárása nem sikerült, nyomban kiadta szolgáinak a parancsot, hogy az illetőt soha többé színe elé ne bocsássák. Mások megint gyorsan s ügyesen egyéb dolgokra tudják a beszédet terelni, ha az felebarátjuk becsületébe kezd gázolni. És ha ez a társalgásban némi zökkenést jelent is, nem fog ártani. Legalább észreter az, ki a nyelvéről megfélemedkezett. Főleg *Morus Tamás* volt ennek az eljárásnak mestere.

Hacsak a körülmények megengedik s célszerűnek mutatkozik, egyenesen emeljük fel szavunkat a megszólás vagy rágalom ellen.

Bizonyos püspök, midőn asztalánál ily beszédbe kaptak, nyomban magához szólítja az inast s kiadta a parancsot, hogy azt az urat, kinek becsülete forgott veszélyben, azonnal idehívják. „Nem szabad ugyanis — mondá fennhangon — mást elítélnünk, mielőtt kihallgattuk volna.“

Még erélyesebben járt el *Villanói szent Tamás V. Károly* udvari szónoka. Mialatt az előszobában sok másokkal a kihallgatásra várakozott, sok megszóló s rágalmazó beszédet kellett hallania. Egyszerre csak felszólalt: „Uraim, ha ezek a beszédek abban nem maradnak, kénytelen leszek eltávozni; de önökre bízom, hogy a felségnek távozásom okát bejelentsék.“ Nyomban nagy csendesség támadt. Csak egyik főrangú tiszt jegyezte meg: „Ez aztán az igazi szerzetes, aki mindig hű marad önmagához s még az udvar sikamlós talaján is szilárdan áll mások becsületének védelmében“. (Schuster: Kath. Handb. IV. 610.) Tiszteletreméltó annak az egyszerű polgárembernek eljárása is, aki a pápát gyalázó *Hus János* eretnekvezért is meg merte állítani prédikációjában: „Halljal láttá maga a pápát?“ „Nem én, kiáltott vissza a szónok dühösen, de nem is akarom!“

„No hát én láttam, mikor Rómában voltam, folytatja a polgár s mondhatom, hogy megszerettem!”

„Akkor csak menjen Rómába, veti vissza Hus gúnyosan s legyen boldog a pápájával.” Ámde a Szentatya derék védelmezője nem hagyja abban. „En már öreg vagyok — szólt —, de menjen maga s mondja el mindazt, amit itt fecseg, a pápa szemébe. Tudom, hogy emberére talál benne, majd megfelel az magának!”

Jó orvosságot használt *Neumann* lancasteri plébános, később philadelphiai püspök, midőn hívei, csak hogy magukat behizelegjék előtte, mások ellen vádakát emeltek. „Mielőtt a beszédet folytatnók — vágott közbe a plébános —, előbb mondjuk el közösen a rózsafüzért.” És csakhamar megszabadult az ilyen látogatóktól.

A megszólás s rágalom megakadályozásának sokféle fokát s módját soroltuk elő. Válasszunk közülök helyzetünk s viszonyaink szerint. Ó, bár reánk is illenék, amit *szent Teréziáról* szoktak mondani: „Ahol *Terézia* ott van, nem kell más becsületét féltetni”.

VII.

A HÍRNÉVEN EJTETT KÁR JÓVÁ- TÉTELE.

Szoros kötelesség.

Nem csekély azok száma, akik a vagyoni károkat, még ha pusztá véletlenségből okozták is, kényes becsületérzéssel igyekeznek visszatéríteni. Isten mentsen! hogy egyetlen igazságtalan fillér tapadjon kezükhöz. Ámde kevesen vannak,

akiket lelkiismeretük arra ösztönöz, hogy a csorbákat is, melyeket mások jóhíren ejtettek, ugyancsak kiköszörüljék. Arra meg épen nem gondolnak, hogy a megszólás- vagy rágalomból eredő összes erkölcsi s anyagi károkért szintén ők a felelősek. Pedig mindennek jóvátevése épen olyan kötelesség, mint a lopott jószág visszatérítése. Enélkül nincs bűnbocsánat, nincsen üdvösség.

Midőn 1877-ben Bécsben népmissziót tartottak, ez a nagy igazság bizonyos nőt a lelke mélyéig megrendített. Egyik varrónőtársát, ki magát s édesanyját munkájával szépen fenntartotta, rágalommal hírnevében s anyagilag is tönkre tette. Hogy most már a fenyegető poklot elkerülje, minden áldozat árán teljes elégtételt akart nyújtani. Mit tett tehát? Elment a szerencsétlen leányhoz s tőle könnyek között ünnepélyesen bocsánatot kért; saját neve aláírásával iratot függesztett ki annak ajtajára, melyben a rágalmat visszavonja. Felkereste mindazokat, akik előtt a szegény áldozatot rossz hírbe hozta s előttük bevallotta vétkét. Végül 100 forintot adott át neki, hogy abból édesanyjával éldegéljen, míg csak a jó Isten megint zöldágra segíti. Bizonynal szép jele volt mindez az őszinte megtérésnek. De, kérdem, kipótolt-e, jóvátett-e mindent?

Magán a jóhíren ejtett sérelem kiegyenlítése *személyes* kötelesség, de nem így a megszólás vagy rágalom által okozott anyagi kár megtérítése, mely a vétkesnek anyagi javait terheli s így az örökösökre is átszarmazik.

A jóvátétel s megtérítés dolgában egyébként ugyanazok az alapelvek irányadók, melyeket már a VII. parancsnál közöltünk. Nevezetesen a következők tartandók szem előtt.

1. Aki *súlyos* bűnnel igazságtalanul *súlyos* kárt okozott, halálos bűn terhe alatt tartozik azt jóvátenni.

2. Aki *bocsánatos* bűnnel *kisebb* mérvben sértette meg az igazságosságot, a kiegyenlítésre is bocsánatos bűn terhe alatt köteles.

3. Megeshetik, hogy magában véve kisebb megszólás vagy rágalom jelentékeny anyagi kárnak lesz az okozója. Így kitűnően jövedelmező titkári állástól üthetjük el azt, akit illetékes helyen fecsegőnek jellemzünk. Ilyenkor, ha valóban igazságtalanul jártunk el, súlyos kötelességünk a kárt megakadályozni, illetőleg jóvátenni.

4. Ha pedig csupán véletlen elszólásból támad másnak kára, szavunkat ugyan vissza kell vonnunk, de csak akkor, ha azt nagyobb kellemetlenség nélkül tehetjük. Ha ezt pusztán hanyagságból elmulasztjuk s az előrelátható károknak gátat nem emelünk, súlyos felelősséget vonhatunk magunkra.

Ha komoly s lelkiismeretes egyének előtt követünk el megszólást vagy rágalmat, csupán ezek előtt kell a bűnt jóvátennünk. A többit lásák ők, ha a dolgot netalán továbbították.

Ha azonban könnyelmű fecsegők előtt ártottunk más hírnevének, kik azt előreláthatólag jobbra fogják ütni, voltaképen az összes hírhullámgyűrűkért Isten s ember előtt felelősek vagyunk. Gyakorlatban az ily kárt jóvátenni lehetetlenség.

A falu agg plébánosát egyik mesterember híve hamis hír terjesztése által becsületében tönkretette. A jámbor lelkipásztor a dolgot annyira szívére vette, hogy belebetegedett s ágyának dőlt. Meghallotta ezt a rágalmazó s bánva tettét, eljött plébánosához bocsánatot kérni. „Megbocsátok — szólt ez megatottan —, de engedd meg, hogy kis penitenciát szabjak reád. Húzd ki ezt a vánkost fejem alól, menj a toronyba vele, nyisd ki ott s engedd a szélnek a tollakat s aztán jöjj vissza hozzám.” A bűnbánó mesterember mindent szószerint betöltött. „Most még csak egy van hátra — vette fel ismét a szót a beteg lelkiatya —; menj s szedd újból össze a tollakat s hozd azokat ismét vissza hozzám.” „Ó, plébános uram — válaszolt erre a bűnös —, hogyan is tehetném azt, mikor a szél a tollakat ki tudja, hányadik hátfárba hordotta széjjel.” „No, lásd, fiam — végzé be az aggyastán az oly érthető leckét —, könnyű valamit elterjeszteni, de nehéz, sőt lehetetlen azt ismét összegyűjteni.” Pedig voltaképen ez volna a kötelesség.

Rettentő felelősség terheli tehát a megszólókat s rágalmazókat.

A jóvátétel módja.

Más az eljárás, ha rágalmat s más, ha megszólást kell jóvátenni.

A rágalmat, főleg ha az súlyos, egyszerűen vissza kell vonnunk, ha még oly megszégyenüléssel s áldozattal járna is. Ha már egyszer valakinek becsületét el kell veszítenie, inkább szenvedje a kárt a rágalmazó, mint az ártatlan áldozat. Esetleg tehát be kell vallanunk, hogy hazudtunk; ha szükséges, ám akár tanukkal s esküvel is kell ezt bizonyítanunk. Ha sajtó útján követtük el a rágalmat, ugyanez úton kell azt

jóvá is tennünk. A sajtótörvények ezt manap el is rendelik.

Ime, itt van épen a szirt, melyen annyi szerencsétlen lélek üdve hajótörést szenved. Akárhány igen bátran nyilatkozik és rágalmaz, de egyszerre gyáva lesz, mikor a visszavonásról van szó. Inkább bűnében hal meg, semhogy erre vállalkoznék.

Alkalába jött bizonyos spanyol nemes, hogy a hírneves *Alphonso de Castro* theologustól lelki ügyében tanácsot kérjen. „Társaságban voltam — beszéli el —, ahol N. N. hercegnő erényeit s erkölcsi tisztaságát fennen magasztalták. Én pedig, csak hogy magamat érdekessé tegyem, oly nyilatkozatot tettem, mintha én más-ként volnék meggyőződve s a derék hercegnő titkos bukáisairól tudnék. Nagyon csodálkoztak. Azóta folyton bánt a lelkiismeretem. Nyugtasson, kérem, meg s világosítson fel, mi a teendőm.“ A tudós végignéz a nemesen, kiről sejtette, tudta, hogy szinte betegesen kényes a becsületére. „Uram — szólal meg némi gondolkodás után — önön nem lehet segíteni, ön el van veszve!“ A nemes felháborodva hagyta el a szobát, nyomban lovára kapott s vágatott egészen *Szalamankáig*. Felkereste itt az egyik nagynevű egyetemi tanárt, hogy ügyét neki is előadja. Panaszkodva említi a kétségbeejtő választ, amelyet *Alphonso de Castro*-tól kapott. A tanár csak rázza a fejét. „Csodálom — szól —, nagyon csodálom, amit *Alphonso de Castro* mondott, bármennyire tisztetem is őt, mert hiszen tudvalevő dolog, hogy *Isten* minden bűnt megbocsát...”

„Tehát mit kell tennem?“ — kérdi megkönnyebbült szívvel a nemes.

„El kell mennie megint abba a társaságba — volt a válasz — s ott a rágalmat visszavonnia. Esetleg hasonló értelemben írhat valamennyinek, kik ott jelen voltak. Aztán meggyónik s megkapja a feloldozást.“

„A gyónást szívesen elvégzem — szól erre a nemes —, de a rágalom visszavonására semmi áron sem vállalkozhatom. Én, a spanyol nemes, nem tehetem magam becsstelenné, bevallva, hogy hazudtam. Bármilyen másra kész vagyok, de ez reám nézve lehetetlen.“ Eltávozott... Alphonsónak, úgy látszik, mégis csak igaza volt...

A megszólást, vagyis az igazi hibák jogtalan elfecsegését — nagyon világos — nem lehet egyszerűen visszavonni, azt állítva, hogy nem mondtunk igazat. Ez hazugság volna, ami soha sincs megengedve. Azonban használhatunk ilyen esetben kétértelmű kifejezéseket. Kijelenthetjük pl., hogy „tévedtünk“ vagy „igazságtalanok voltunk, mikor N. N.-ről így nyilatkoztunk“. Minthogy — főleg a hozzáértők előtt — ilyen kifejezések sem szoktak sokat használni, legcélszerűbb egyelőre hallgatni s bevárni a kedvező alkalmat, midőn arról, kit megszólítottunk, kedvezően, dicsérően nyilatkozhatunk s így becsületében kárpótolhatjuk.

Mentőokok.

Vannak okok s körülmények, melyek a megszólás vagy rágalom jóvátevésének kötelessége alól felmentenek.

1. Első ezek között a *lehetetlenség*. Már fent céloztunk erre. Hófehér ruhát feketére festhetünk, de azt újra egészen fehérre alig tehetjük valaha. Tegyük tehát legalább annyit, amennyi tőlünk telik, a többit aztán bízunk a Gondviselésre, kérve azt, hogy pótolja, amire mi képtelenek vagyunk. A jóvátevés akkor is (erkölcsi-

leg) lehetetlennek mondható, ha ezáltal a vét-
kesnek *aránytalanul* nagyobb kárt kellene szenvednie, mint amekkorát okozott, mikor megszól-
t vagy rágalmazott.

2. Megszűnik a jóvátétel kötelezettsége akkor is, ha a megtámadott mások által — főleg bírói ítélet folytán — amúgy is igazolva lett.

3. Ha a megszólást, rágalmat senki sem hitte el s így felebarátunk kárt nem szenvedett, nincs, amit jóvátegyünk.

4. A jóvátételt el is engedheti a megsértett fél, ha ugyan erre joga van. Olykor ezt a nagylelkű lemondást méltán fel is tételezhetjük.

5. Végül, ha a jóhírnév megsértése kölcsönös s az egyik fél elégtételt nem hajlandó nyújtani, ezzel a másik felet kötelezettsége alól felmentette.

VIII.

A TITOKTARTÁS KÖTELME.

A becsület védelmével szorosan összefügg s így a VIII. parancs keretébe tartozik a titoktartás kötelme. Az ide vonatkozó tudnivalókat is tehát legalább vázlatosan meg kell ismertetnünk.

Különféle titok van. Az ú. n. *természetes titok*, mely kiterjed mindarra, amit rejtegetni mindenkinek vele született joga, sőt többnyire kötelessége is. Ide tartoznak pl. az ember titkos testi-lelki foglalkozásai, magán társalgása, levelezése

stb. *Megígért titok* az, melynek tartására magunkat ígéretünkkel lekötöttük. *Redánk bizott titoknak* pedig azt nevezzük, melynek őrizésére szoros köteleiséget vállaltunk. Ez utóbbi ismét magánjellegű avagy hivatalos. Hivatalos titoktartásra kötelezvék az orvosok, ügyvédek, szülész-nők s igen sok tisztviselő s hivatalnok, kiknek erre többnyire esküt is kell tenniök.

A szentségi titoktartásról ehelyütt nem tárgyalunk. Csak annyit jegyzünk meg róla, hogy az isteni jogon minden körülmények között feltétlenül kötelező.

A saját titkára mindenkinek szoros joga van, miért is az igazságosság ellen vét az, aki mások titkát *ellesi, kikémleli, feltárja* vagy *kihasználja*.

De szóljunk most már az egyes titkokról kissé részletesebben. A szeretet, sőt többnyire az igazságosság tiltja, hogy felebarátaink *természetes titkát*, ha azt bármiképp megtudtuk, eláruljuk. Ha kellő ok nélkül mégis megtennők, halálosan avagy bocsánatosan vétkeznénk az okozható kár jelentősége szerint. Ha kétségünk merül fel, vajjon van-e jogunk a természetes titkot felfedni vagy pedig kicsiny avagy nagy kár eredhet-e abból, mindig a titoktartás *mellett* kell döntenünk.

A *megígért titok* megtartása, akár ígéretünket megelőzőleg tudtuk meg a szóbanforgó dolgot, akár utólag fogadtunk hallgatást, rendszerint csupán a *hűség* címén kötelez bennünket s pedig súlyosan vagy bocsánatosan az ügy jelentősége

szerint. Viszont a megígért titok elveszti kötelező erejét, valahányszor súlyos hátrányok nélkül meg nem őrizhető, hacsak oly esetre is nem vállalkoztunk, valamint akkor is, ha olyanok kérdezősködnék, akik előtt az illető ügyben titkolódnunk amúgy sem volna megengedett. Tilosra ugyanis senki sem tehet kötelező ígéretet.

A *reánk bizott titok* őrzése valamennyi között a legszigorúbb kötelesség és fontos dologban mindig halálos bűn annak jelentékeny megsértése. E titok szentsége oly nagy és sérthetetlen, hogy még az elüljárónak s törvényes bírónak is rendszerint kitérő választ kell adnunk, ha felőle kérdezősködik. És ennek így is kell lennie, mert különben a lesujtott, kétségben levő, tanácstalan lelkeknek nem volna hova menekülniök s kínzó terhüket kivel megosztaniok. *Reánk bizott* fontos titkot felfedni csupán a következő négy esetben szabad.

1. Ha az *Egyház* vagy haza fontos közjava ezt megköveteli. Ily eset volna pl. ha hazaárulást kellene megakadályozni. Egyik-másik bűnös büntetlen elmenekülése azonban még nem elég ok, hogy a *reánk bizott* titkot felfedjük.

2. Ha bizonyos *harmadik ártatlan* egyén súlyos kárát csakis így lehet elhárítani. Így pl. az orvos elárulhatja a jegyes előtt vőlegénye verbáját, ha ezt nem tudja másként házasságkötési szándékától eltéríteni. Az igazi gyilkost azonban, ki titkát rám bízta, nem volna jogom elárulni, hogy a helyette halálra ítélt ártatlan életét meg-

mentsem. A bűnös ugyanis, hacsak nem szándékosan terelte a gyanút az ártatlanra, nem okozza annak elítéltetését. (Ennek oka a bírák tévedése.) Nem tartozik tehát magát feljelentve helyette a halálba menni. És így igazságtalan volna, ha az, aki magát vele szemben titoktartásra kötelezte, őt arra kényszeritené, amit megtenni nem köteles.

3. *Ha annak, ki titkát reánk bizta, súlyos kárát kell megakadályozni.* Így pl. fel kellene jelentenem a titkos házassági bontó akadályt, ha az, ki reám e titkot bizta, ilyenmel merészkednék házasságot kötni s szándékától másként elállni nem akarna.

4. Végül akkor is fel vagyunk mentve a reánk bizott titok megőrzésének kötelme alatt, ha saját magunkat csak így menthetjük meg a súlyos bajtól. Így pl. ha reám bizott titokból tudnám, ki követte el azt a gyilkosságot, mellyel engem vádolnak, elárulhatnám az igazi tettet, mégha ezzel halálát okoznám is; feltéve, hogy más módomban nincs súlyos helyzetemből kimenekedni.

A titoksértésből eredő, igazságtalanul okozott károk megtérítésénél ugyanazok a szabályok az irányadók, melyeket már a VII. parancsnál, sőt röviden e könyvben is közöltünk.

A titok lelkiismeretes megtartása nem csupán kötelesség, de egyben a hűséges szív egyik legszebb ékessége. Valóban férfias erény. Azonban szomorú volna, ha csak a férfiakat ékesítené s igaza volna *Fontenellenek*, aki azt állítja, hogy

„az egyetlen titok, amit a nő tart, az ő kora“. E tréfás megjegyzés bizonyára csak azt akarja mondani, hogy a nő beszédesebb lévén, könnyebben röppen el a titok ajkáról.

A levéltitok.

Más levelét felnyitni vagy a felnyitottat, főleg, ha azt gondosan őrzi, elolvasni általában véve súlyos bűn az igazságosság ellen. Enyhítő körülmény volna, ha szinte bizonyosan tudnám, hogy a levélben jelentékeny titokról nincsen szó.

Az apró darabokra tépett, kiszórt levelet ismét összeállítani s kibetűzni nem szabad. Vannak, akik *Liguri szent Alfonzzal* azt állítják, hogy ez is az igazságosság sérelme, mert a tulajdonos azért tépte szét levelét, hogy más el ne olvassa. Mások viszont *Lugoval* úgy vélekednek, hogy aki levelének dirib-darabjait nyilvános helyen elszórja, az elolvasást legfeljebb csak nehezíteni akarja, a titokhoz való jogáról egyébként lemondott. Annyi bizonyos, hogy aki a kibetűzés által fontos titok nyomára jött, köteles azt megőrizni.

A levelet a címzetten kívül csakis az olvashatja el, akinek ez vagy pedig a levél írója megengedik. Ezt a felhatalmazást olykor, pl. szoros barátság címén fel is lehet tételezni. Ezeken kívül a levelet felbonthatja s elolvashatja: a) az elüljáró, akit a szabály, melynek az alattvalók magukat alávetették, erre felhatalmaz. Óvakodni kell azonban attól, hogy a titkot szükség

nélkül mással is közölje. Tilos azoknak a leveleknek felbontása, melyeket az alattvalók magasabb elöljáróikhoz, illetőleg a Szentszékhez intéztek, avagy „lelkiismereti ügyben“ váltanak. Ez utóbbi levelek tartalmáról azonban az elöljáró, ha kétségei vannak, bepillantás által meggyőződést szerezhet. Ha aztán látja, hogy csakugyan lelki ügyről van szó, az olvasást abban kell hagynia. Kellő okból el is tiltható az ily titkos levelezés s az effajta jövő-menő levelek egyszerűen felbontatlanul megsemmisíthetők.

b) Felbonthatják a leveleket a *hatóságok* (pl. a katonaság háború idején), ha a közjő azt megköveteli.

c) A *szülők* a házifegyelmük alatt élő gyermekeiknek s az *elöljárók* alattvalóiknak leveleit szintén szabadon olvashatják, *amennyiben ez hivatásuk betöltéséhez szükséges*. Ez a hatalmuk tehát nem terjed ki a lelki ügyekre, illetőleg a növendékek családi titkaira.

d) Magánember csak akkor olvashatja más levelét, ha *alapos* oka van hinni, hogy a saját *súlyos* kárát csak így tudja elhárítani.

A férjnek, úrnak a feleség, illetőleg cseléd leveleit elolvasnia nem szabad, hacsak még egyéb jogcíme is nincs azok közül, melyeket az imént felsoroltunk.

I. N. D.

KERESZTÉNY KIS KÖNYVTÁR

Általános a panasz, hogy irodalmunkban hiányzanak az olyan könyvek, iratok, melyek közönségünket a **hit- és erkölccstannal** könnyed formában s alaposan megismertetik. Egy csapásra számtalan elfoglaltság szűnnék meg s nagyban gyarapodnék azok tábora, akik vallásukat öntudatosan és tevékenyen szeretik. És a lelkekben — a tapasztalat bizonyossága szerint — él is a mohó vágy bővebben s kimerítőbben ismerni a vallás ama kincseit, melyek őket jobbakká s boldogabbakká tehetnék. Ez a gondolat vezérelte a **Szent-István-Társulatot**, midőn elhatározta, hogy egyelőre a «Tíz Parancs» keretében a katolikus **erkölccstant** apróbb, önálló monografiákban közrebocsátja.

A Keresztény Kis Könyvtár sorozatából megjelent:

1. Müller Lajos : AZ ELSŐ PARANCs.
2. Müller Lajos : A MÁSODIK PARANCs.
3. Müller Lajos : A HARMADIK PARANCs.
4. Müller Lajos : A NEGYEDIK PARANCs.
5. Müller Lajos : AZ ÖTÖDIK PARANCs.
6. Müller Lajos : A VI. ÉS IX. PARANCs.
7. Müller Lajos : A VII. ÉS X. PARANCs.
8. Müller Lajos : A NYOLCADIK PARANCs.
9. Dr. Nyisztor Z. : BAPTISTÁK ÉS ADVENTISTÁK.